

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖZEL
GEREKSİNİMLİ BİREYLERE YÖNELİK TUTUMLARININ
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Rana KOÇKAROĞLU

Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Anabilim Dalı

Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri (Tezli) Yüksek Lisans Programı

MAYIS 2023

**T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖZEL
GEREKSİNİMLİ BİREYLERE YÖNELİK TUTUMLARININ
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Rana KOÇKAROĞLU
(200008018)**

Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Anabilim Dalı

Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri (Tezli) Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Nilay UTLU

MAYIS 2023

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Formu

Enstitümüz Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Yüksek Lisans Programı 200008018 numaralı öğrencisi Rana KOÇKAROĞLU'ın “Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi” isimli tez çalışması, 30.05.2023 tarihinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

Tez Savunma Tarihi: 30/05/2023

- 1) Tez Danışmanı:** Dr. Öğr. Üyesi Nilay UTLU
- 2) Jüri Üyesi:** Dr. Öğr. Üyesi Damla AYDUĞ
- 3) Jüri Üyesi:** Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "*Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*" adlı çalışmanın, proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (30/05/2023)

Rana KOÇKAROĞLU

ÖNSÖZ

Yüksek lisans serüvenim boyunca desteğini, bilgi birikimlerini, güler yüzlülüğünü ve motive edici konuşmalarını üzerimden eksik etmeyen, her daim ellerimden tutan, kendisi ile çalışmaktan son derece mutlu olduğum danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Nilay UTLU'ya sonsuz teşekkürlerimle...

Üzerimde her daim emekleri olan sevgili annem Zeynep ŞAHİN'e, babam Fehmi ŞAHİN'e ve futbolculuk hayatında bizi her zaman gururlandıran ağabeyim Anıl ŞAHİN'e teşekkür ediyorum.

Yorgunluğumu bir an olsun hissettirmeyen, çalışmamı keyifli hale getiren ve motivasyon kaynağım olan değerli eşim Halil KOÇKAROĞLU'na ve yaşamım boyunca bana şans getiren, umut dolu gözleri ile gülümsemelerini eksik etmeyen, varlığı ile beni motive eden canım oğlum Ahlas Batu' ya kucak dolusu sevgilerle...

MAYIS 2023

Rana KOÇKAROĞLU

Hareket ve Spor Eğitmeni

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	viii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	x
ABSTRACT	xi
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.2 Problem.....	4
1.3 Problem Konusu	4
1.4 Alt Problemler	5
1.5 Varsayımlar.....	5
1.6 Sınırlılıklar.....	5
1.7 Literatür Taraması	5
2. GENEL BİLGİLER.....	7
2.1 Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi.....	7
2.2 Beden Eğitimi Öğretmenliği Mesleğinin Önemi	7
2.3 Özel Gereksinimli Bireyler.....	8
2.4 Özel Gereksinimli Bireylerin Sınıflandırılması.....	9
2.4.1 Otizm-yaygın gelişimsel bozukluk.....	10
2.4.2 Zihinsel yetersizlik	11
2.4.3 İşitme kaybı	11
2.4.4 Görme engelli	12
2.4.5 Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB)	12
2.4.6 Dil konuşma ve iletişim bozukluğu	13
2.4.7. Özel öğrenme güçlüğü (ÖÖG)	13
2.4.8 Fiziksel (ortopedik) engellilik	14
2.4.9 Üstün zeka ve özel yetenekli	14
2.4.10 Süreğen Hastalıklar	14
2.4.11 Birden Fazla Engellilik.....	14
2.5. Engellilik Süreçlerinin Sınıflandırılması	15
2.6 Tutum.....	15
2.7 Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutumlar	16
3. YÖNTEM.....	18
3.1 Araştırmanın Modeli.....	18
3.2 Araştırma Evren ve Örneklemi.....	18
3.2.1 Araştırma grubu (örneklem) özellikleri	19
3.3 Veri Toplama Araçları	23
3.4 Veri Analizi	25

4. BULGULAR	27
5. TARTIŞMA	34
6. SONUÇ	38
7. ÖNERİLER	39
KAYNAKÇA	41
EKLER	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZGEÇMİŞ	50

KISALTMALAR

ARK	: Arkadaşları
BEÖ	: Beden Eğitimi Öğretmeni
BEP	: Bireysel Eğitim Planı
BESYO	: Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
DEHB	: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
EBES	: Engelliler için Beden Eğitimi ve Spor
N	: Sayı
OSB	: Otizm Spektrum Bozukluğu
ÖG	: Özel Gereksinimli
ÖÖG	: Özel Öğrenme Güçlüğu
SPSS	: Statistical Package For The Social Science
YGB	: Yaygın Gelişimsel Bozukluk

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1:	Araştırma Grubunun Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	19
Çizelge 3.2:	Analiz Edilen Modelin Uyum İndekslerine Ait Değerler.....	24
Çizelge 3.3:	ÖGBYT Ölçeğinin Güvenirlik Katsayıları	25
Çizelge 3.4:	Normallik Testi Sonuçları (Skewness ve Kurtosis Değerleri).....	26
Çizelge 4.1:	Beğeni Alt Boyutu Maddeleri Betimsel İstatistiği.....	27
Çizelge 4.2:	Duyarlılık Alt Boyutu Maddeleri Betimsel İstatistiği.....	28
Çizelge 4.3:	Olumsuz Tutum Alt Boyutu Maddeleri Betimsel İstatistiği.....	28
Çizelge 4.4:	Değişkenlere Uygulanan İstatistiksel Testler ve Anlamlılık Tespiti ..	29
Çizelge 4.5:	Cinsiyetin Ölçek Maddeleri Üzerindeki Etkisine Göre Mann Whitney-U Testi Anlamlı Farklılık Sonuçları	30
Çizelge 4.6:	Özel Gereksinimli Bireyler ile İlgili Ders Almaya Göre Mann Whitney-U Testi Anlamlı Farklılık Sonuçları	30
Çizelge 4.7:	Yaşa göre Kruskal Wallis Testi Anlamlı Fark Sonuçları	31
Çizelge 4.8:	Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Anlamlı Fark Sonuçları ..	32
Çizelge 4.9:	Medeni Duruma Göre Mann Whitney-U Testi Anlamlı Farklılık Sonuçları	33
Çizelge 4.10:	Gelir Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Anlamlı Farklılık Sonuçları	33

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1: Araştırma Grubu Yaş Dağılımları.....	20
Şekil 3.2: Araştırma Grubuna Ait Cinsiyet Dağılımı.....	20
Şekil 3.3: Sınıf Düzeyi	21
Şekil 3.4: Medeni Durum	21
Şekil 3.5: Gelir Düzeyi.....	22
Şekil 3.6: Özel Gereksinimli Bireyler ile İlgili Ders Alma.....	22

BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERE YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

ÖZET

Bu çalışmada Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere karşı tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmayı, 2022-2023 eğitim-öğretim döneminde İstanbul ve Edirne illerinde, Spor Bilimleri fakültesinde öğretmenlik bölümünde okuyan 270 öğrenci kapsamaktadır. Araştırmada Dilek Yaralı (2015a) tarafından geliştirilen ‘özel gereksinimli bireylere yönelik tutum ölçeği’ kullanılmıştır. Yapılan çalışma ve analizler sonucunda öğretmen adaylarının, özel bireylere karşı tutumlarının yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi ve ders alma değişkenlerinin tutumlarına etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Beden Eğitimi Öğretmenliği, Öğretmen Adayı, Özel Gereksinimi Olan Bireyler, Tutum.*

**EXAMINING THE ATTITUDES OF PHYSICAL EDUCATION AND
SPORTS TEACHER CANDIDATES TOWARDS INDIVIDUALS
WITH SPECIAL NEEDS.**

ABSTRACT

In this study, it is aimed to examine the attitudes of physical education and sports teacher candidates towards individuals with special needs. The study includes 270 students studying at the faculties of Sport Sciences in Istanbul and Edirne in the 2022-23 academic year. The 'attitude scale towards individuals with special needs' developed by Dilek Yaralı (2015a) was used in the study. As a result of the research, it was concluded that the attitudes of teacher candidates may differ according to age, gender, taking courses and grade level.

Keywords: *Physical Education Teacher, Pre-Service Teacher, Individuals With Special Needs, Attitude.*

1. GİRİŞ

Öğretmenlik mesleği, birçok alanda bilgi sahibi olmayı gerektiren branşlardan biridir. Bir bütün olarak bakıldığında yalnızca branşına ait gerekli bilgileri sunan bir meslekten ibaret olmadığının bilinci topluma yansımaktadır. Her ne kadar verdiği eğitimin okul sınırları içerisinde olduğu düşünülse de, bireyler üzerinde bıraktığı etki okul sınırlarını aşmaktadır. Öğrenciler, öğretmenlerinin olaylara bakış açılarından ve davranış biçimlerinden etkilenir (Akyıldız, 2017). Dolayısıyla öğretmenliği, topluma yansıyan ayna olarak görmemiz mümkündür. Her anlamda model alınan öğretmenler, bir mesleğin getirdiği tüm sorumluluk ve disiplini de öğrencilerine yansıtır. Topluma bir birey kazandırdığını düşündüğümüzde özellikle öğretmenlik meleşini icra eden kişilerin, özel bireylere karşı tutumlarının olumlu olması ayrıca bu bireylere karşı daha hassas olması beklenir (Akyıldız, 2017). Öyle ki, öğretmenini model alan öğrenciler, özel gereksinimli bireylere karşı da tutumlarına da model alacaktır. Öğretmen, branşı gereği bilgi ve birikimleri öğrencilere aktarırken, öğrettiği bu birikimlerin de topluma yansımalarını bekler. Eğitim öğretim sürecindeki uyum sürecine ayak uyduramayan birçok öğrencinin varlığı düşünüldüğünde bu öğrencilerin daha çok göz önünde bulundurulması gerektiği bilinmektedir (Atalay ve Atalay, 2017). Topluma kazandırılması gereken bireylere karşı olan tutumlar da bu anlamda önemlidir.

Öğretmenler kendi branşına özgü alanda özel eğitime ihtiyacı olan bireylerle ilgili yeterli donanıma sahip olması ve olumlu tutumda olması beklenmektedir, dolayısıyla bu anlamda öğretmenlerin bilgi, beceri ve deneyimlerinin olması gerekmektedir (Atalay ve Atalay, 2017). Bu da öğretmenlerin eğitimde iyi bir alt yapıya sahip olması ile gerçekleşir. Özel gereksinimli bireyler tek bir başlık altında gibi görülse de aslında çok çeşitli bir engel grubundan söz etmek mümkündür. Otizmlili bireyler, zihin engelli bireyler, işitme engelli, görme engelli ve bedensel engelliler şeklinde belirtilebilir. Bu anlamda her öğrenciye farklı eğitim verilmesi tartışılmaz bir konudur. Enternasyonal kuruluşlar her çocuğun farklı eğitime ihtiyacı olduğunu düşünerek, bireylere özgü olan özel eğitimi talep ederek verilecek olan eğitim

yöntemlerine katkı sağladığı belirtilmiştir (Nalbant, 2018). Dolayısıyla özel gereksinimli bireyler etkili eğitim metotları ile eğitim öğretim sürecine dahil olurken öğretmenlerin ise özel gereksinimli bireylere eğitim verirken yeterli donanıma sahip olması beklenir. Bireylerin, eğitim öğretim anlamında etkilendiği en önemli etmenlerden birinin öğretmenler olduğu düşünüldüğünde, öğretmenlerin ve öğrencilerin bu süreçte bir bütün olarak uyum içinde olması gerekmektedir (Atalay ve Atalay, 2017). Yaşantımızın her anında ve her alanında tutumlar, en önemli faktörlerden biridir ve sürece bağlı olarak değişkendir (Akyıldız, 2017). Öğretmenlerin, yalnızca gelişimi normal ilerleyen bireylere değil, özel ihtiyaca gereksinim duyan bireylere yönelik de olumlu tutum ve davranışlarının olması beklenir. Bu anlamda hem bilgi ve becerileri, hem de davranışları gereği örnek olarak, öğrencilerinde olumlu iz bırakacak tutum sergilemelidir. Sınıfında bulunan ÖG bireylerin her türlü gereksinimlerine yanıt bulmaları gerekmektedir (Yaralı, 2015b). Öğrencileri birbirinden ayırt etmeden, eğitimde fırsat eşitliği sağlaması ve aynı imkânları sunarak, topluma kazandırması beklenir. ÖG bireylere yönelik düşünce ve olumlu tutumlar engelli bireylerin topluma karşı kendilerini daha güvende hissetmelerini sağladığı söylenebilir (Akyıldız, 2017).

Eğitim alanında her öğrencinin farklı ihtiyaçları vardır ve bu öğrencilerden bazıları özel eğitime ihtiyacı olan bireylerden oluşmaktadır (Nalbant, 2018). Dolayısıyla özel gereksinimli bireylere özgü farklı eğitim yöntemleri olması beklenmektedir. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin yeterli eğitim alamadıklarına dair çalışmalar bulunmaktadır (Kardeş ve Taşkın, 2020). Bunun en önemli nedenlerinden birinin öğretmenler ve özel bireylerle ilgili aldıkları yetersiz eğitim olduğu söylenebilir. Özel gereksinimli bireylere verilen eğitimde, kendini yetersiz hisseden öğretmen adayları özel bireylere gereken ilgiyi veremez (Kardeş ve Taşkın, 2020). Bu anlamda öğretmen adaylarına verilen eğitimin, ilerleyen zamanda sınıfında özel gereksinimli bireylerle karşılaşma ihtimaline önlem olarak yeterli eğitim verilmesi gerekmektedir. Özel gereksinimli bireylere eğitim veren öğretmenlerin, öğrencilere yönelik olumsuz tutuma sahip olmasının birden fazla etkenin olduğu söylenebilir (Uğraş, 2019). Uçar ve arkadaşları (2019)'na göre, öğretmenler normal gelişim gösteren çocukları, özel gereksinimli bireylere nazaran daha fazla tercih etmiştir. Eğitim öğretim alanında öğretmen adaylarına verilen eğitimin de bu anlamda etkili olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin kendilerini özel eğitime ihtiyacı olan bireylere karşı eksik ve yetersiz

hissetme düşüncesi olumsuz tutuma etki eden en önemli faktörlerdendir. Öğretmenlerin özel eğitim ile ilgili yeterlilikleri, bilgi ve becerileri arttıkça, özel bireyler ile ilgili endişelerinin de bir o kadar azalması beklenmektedir (Kardeş ve Taşkın, 2020; Uçar ve ark., 2019). Baysal ve Ada (2015, s.322) ‘Ülkemizde yöneticiler özel eğitim konusunda yeteri kadar eğitimsel özgeçmişlerinde bu konuda alt yapıya sahip olamadıkları için konunun önemine uygun olarak personel, program ve fiziki alanda düzenleme yapma konusunda istenilen başarıyı gösterememektedir’ şeklinde belirtmişlerdir. Dolayısıyla özel ihtiyaçları olan bu bireylerin eğitiminde öncelik, eğitim sisteminin düzenlenmesi ile ilgili olduğu söylenebilir.

Yapılan bu çalışma ile beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğrencilerin özel bireylere karşı tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma ile eğitim öğretim döneminde öğretmen adaylarına verilen eğitimlerin artırılması ile olumsuz tutumlara neden olan sebeplerin öğrenilip bireylerin bilinçlenmesi beklenmektedir. Özel gereksinimli bireylere yönelik olan olumsuz tutumlara etki eden faktörler ve değişkenlerin tespit edilip, çözüme ulaştırılması gerekmektedir (Arslantaş ve ark., 2021). Öğretmenlerin özel bireylere yönelik tutumlarının incelenmesinin bu alanda yapılan çalışmalardaki eksikleri tamamlaması beklenmektedir (Pesen ve Demirhan, 2021).

Gerekli bilgi ve birikimlerin eğitim öğretim döneminde öğrenildiği düşünüldüğünde bu alanda eksikliklerin erken süreçlerde giderilmesi için alanyazın incelendiğinde birden fazla çalışmaya yer verildiği görülmektedir (Uçar ve ark., 2019; Yaralı, 2015b; Karademir ve ark., 2018; Pesen ve Demirhan, 2021; Süngü ve ark., 2020; Nalbant, 2018; Özcan ile Özer, 2018; Uğraş, 2018; Ergin ve Bozdağ, 2021; Çalbayram, Aker, Akkuş, Durmuş ve Tutar, 2018; Çolak ve Çetin, 2014; Gürsel, 2006; Sezer, 2012; Şahin ve Güldenoğlu, 2013; Vural, Esentaş ve Işıkgöz, 2018).

Yapılan bu araştırma ile bu alanda daha fazla çalışmalara yer verilmesi ve eğitim öğretim döneminde özel eğitim ile ilgili birden fazla konuların müfredata eklenmesine katkı sağlaması hedeflenmiştir.

1.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Öğretmenlik mesleği genel anlamda topluma yön veren bir meslektir. Bu nedenle öğretmenlerin duygu ve düşünce biçimleri bir nesli tutum ve davranış anlamında yönlendirmektedir. Akyıldız, (2017)’a göre, eğitim verilen her kurumun özel

gereksinimli bireylere yönelik tutumların olumlu düzeyde gelişmesini sağlayacak en önemli etmenlerden biri olmasına karşın, bu anlamda eğitimcilerin de öğrencilere bakış açılarını, tutumlarını, duygu ve düşüncelerini yansıtmalarının da kaçınılmaz olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla özel gereksinimli bireylere yönelik olumsuz tutumların ortadan kaldırılması için en başta eğitim öğretim alanından başlanması gerekmektedir. Bu nedenle spor bilimleri fakültesinde okuyan beden eğitimi öğretmenliği bölümü öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarını incelemek ve olumsuz tutumda olan bireylerin, tutumlarını etkileyen faktörleri ortaya çıkararak bunlara önlem almak ve çözümler geliştirme açısından bu çalışma önem arz etmektedir.

1.2 Problem

Öğretmenler, eğitim öğretim sürecinde verilen eğitimler ile yeterli bilgi ve birikime sahip olmaktadır. Bir alanda yeterli eğitim alamayan öğretmenler kendilerini yetersiz hissedecektir. Bu anlamda özel gereksinimli bireyler ile ilgili eğitim öğretim sürecinde müfredattaki derslerin yetersizliği, öğretmen adaylarını etkilemektedir. Bu alandaki eksikliklerin varlığı, öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere karşı olumsuz tutumlar içinde olmasına neden olacak problemler oluşturmaktadır.

1.3 Problem Konusu

Çevremizde, hayatımızın her alanında özel gereksinimli bireyler ile karşılaşmamız bir tesadüf olmayacaktır. Bu bireylere yönelik tutum ve davranışlarımızın ne yazık ki ilerleyen dönemlerde farkına varabiliyoruz. Buna eğitim öğretim dönemlerinde ya aldığımız dersler etki ediyor ya da istemeden deneyim kazanıyoruz. Üniversite döneminden önceki eğitim öğretim süreçlerinde özel gereksinimli bireyler ile ilgili herhangi bir çalışma ya da müfredata konu eklenmediği sürece bu durum ancak üniversitedeki öğretmen adaylarına yönelik ya da diğer alanlardaki öğrencileri içeren çalışmalardan ibaret olacaktır. Öğretmen adaylarına yönelik yapılan bu çalışma da her ne kadar problemler, demografik özelliklere göre incelenmek istense de, öğretmen adaylarının, geleceğin anne ve baba adayları olarak gelecek nesilleri etkileyecek olan bir etmen olarak görmemiz, bakış açımızın değişmesine katkı sağlayacaktır.

1.4 Alt Problemler

- Öğretmenlik bölümü öğrencilerinin,
 - ✓ Yaş,
 - ✓ Cinsiyet,
 - ✓ Sınıf düzeyi ve,
 - ✓ Özel bireylere yönelik ders almagibi değişkenler ile tutumları arasında anlamlı farklılık var mıdır?

1.5 Varsayımlar

- Katılımcıların, ölçekte yer alan sorulara samimi ve içtenlikle cevap verdiği varsayılmıştır.
- Ölçekte yer alan soruların, çalışmaya katılım sağlayanlar açısından kolay ve anlaşılır olduğu varsayılmıştır.

1.6 Sınırlılıklar

Bu çalışmanın sınırlılıkları;

- Yapılan bu çalışma spor bilimleri fakültesi, öğretmenlik bölümünde öğrenim gören 270 öğretmen adayı ile sınırlıdır.
- Bu çalışma 2022-2023 eğitim öğretim dönemi ile sınırlıdır.

1.7 Literatür Taraması

Literatür incelemesi yapıldığında Ergin ve Bozdağ'ın (2021) zihinsel engelli bireylere yönelik yaptıkları çalışmalarında demografik özellikler ile tutumlar arasında farklılık olup-olmadığı incelenmektedir.

Vural, Esentaş ve Işıkgöz (2018) öğretmen adaylarının ÖG bireylere karşı tutumları ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiyi, incelemiştir.

Gün (2021) ise beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının zihin engelli çocuklara yönelik tutumlarını tespit etmeye çalışmıştır.

Demir Atalay ve Atalay (2017) edebiyat öğretmenleri ile yaptığı çalışmasında alt boyutların herhangi birinde anlamlı bir farklılığın olup olmadığını incelemiştir.

Özdemir ve Karadağ (2021) Hemşirelik öğrencilerinin ÖG bireylere karşı tutumları ile ilgili yaptıkları çalışmada bazı değişkenler ile tutumları arasında farklılığın olup-olmadığını incelemiştir.

Yaralı (2015b) da çalışmasında, tutumlar ile bazı değişkenler arasında anlamlı farklılık olup- olmadığına bakmıştır.

Akyıldız (2017) çalışmasında farklı branşlardaki öğretmen adayların engelli bireylere yönelik tutumlarını ve bu tutumlara etki eden faktörleri araştırmıştır.

Uçar, Yıldız, Özböke, Yılmaz ve Kocaekşi (2019) öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarını cinsiyet ve branşlar açısından incelemiştir.

Karademir, Açak, Türkçapar ve Eroğlu (2018) çalışmalarında öğretmen adaylarının bazı değişkenler ile tutumları arasında anlamlı fark olup-olmadığına bakmıştır. Çolak ve Çetin (2014) ise öğretmenlik mesleğini icra eden öğretmenlerin, engelliliğe yönelik tutumlarını belirlemeyi amaçlamıştır.

Pesen ve Demirhan (2021) çalışmalarında, öğretmenlerin özel gereksinimli bireylere karşı tutumlarını bazı değişkenler açısından farklılıklarını incelemiştir.

Kardeş ve Taşkın (2020) yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının özel bireylere yönelik tutumları ile algıları araştırılmıştır.

Nalbant (2018), çalışmasında beden eğitimi öğretmen adaylarının özel bireylere yönelik tutumlarını değerlendirmek için, alan yazını incelemiştir.

Uğraş (2019) çalışmasında, beden eğitimi öğretmenlerinin, özel bireylere karşı düşüncelerini ve farkındalıklarını incelemiştir.

Top (2018) yaptığı çalışmasında, özel eğitim dersinin öğrencilerin tutumlarına etkisini araştırmıştır.

Dayı ve ark., (2020) çalışmalarında, öğretmen adaylarının özel bireylere karşı metaforik algılarını incelemiştir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1 Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

Bu bölümde, beden eğitimi öğretmenliği mesleğinin önemine ve özel bireyler üzerindeki etkilerine, özel gereksinimli bireylere, bu bireylere karşı olan tutumlara, toplumdaki yerlerine ve özel bireylerin engel türlerine göre sınıflandırılmasına yer verilmiştir.

2.2 Beden Eğitimi Öğretmenliği Mesleğinin Önemi

Geçmişten günümüze milletler, barınma ve ihtiyaçlarına ulaşabilme kaygısıyla tabiat içerisinde yaşamaya çalışmıştır (Çelikten ve ark., 2005). Bu anlamda doğada barınma ve bazı ihtiyaçlar söz konusu olmuştur. İhtiyaçlara ulaşmak için kuvvet ve güç kavramları önemlidir. Bu ihtiyaçlar dolayısıyla bedenin kuvvetlenme ihtiyacı meydana gelmiştir. Bu süreçte ise beden eğitimi ve spor kavramları, iyi halde olma ve yarışma duygusunun devamlılığını sağlayan kavramlar olarak günümüze kadar gelmiştir.

Öğretmenlik mesleğine bakıldığında diğer uğraş alanlara göre sosyal anlamda her kitle ile daha fazla iletişim ve etkileşim halinde olan bir meslektir (Çelikten ve ark., 2005). Branş olarak ise beden eğitimi öğretmenlik mesleğinin, bireyleri spor aracılığı ile beden ve ruhen en iyi düzeye getirmeyi hedeflediği bilinmektedir. beden eğitimi öğretmenlerinin öğretim alanlarındaki konumu önemli bir düzeydedir (Hergüner ve ark., 2002). Öyle ki bir eğitim kurumunda yaşanan herhangi bir durum ile ilgili aksaklıkta karşımıza, çözüm arayışları içinde olan beden eğitimi öğretmenleri çıkmaktadır. Beden eğitimi ve spor alanında insanlar tarafından ilk anda akıla gelen ümit kaynağıdır (Hergüner ve ark., 2002). Beden eğitimi öğretmenleri önemli gün ve haftalarda hazırlık yaparak okulu her alanda temsil eder (Dinçer, 2019). Bireyleri etik değerlere uygun eğitmek ve ilerleyen süreçte nesillere dayanıklı, dinç sporcular yetiştirmek, okul spor müsabakalarını hazırlayıp faaliyete geçirmek gibi görevleri olduğu bilinmektedir (Çevirmeci, 1998). Kişilerin okul hayatı sürecinde belirlenen hedefler doğrultusunda ilerlemesinde en büyük etmen

öğretmenlerdir (Yaralı, 2015b). Dolayısıyla beden eğitimi öğretmenleri toplumun her alanında her alanında aranan bir modeldir. Beden eğitimi ve sporun en iyi düzeyde pratiğe dökülmesi ve uygulatılması, bilirkışilik ve o alandaki eğitim öğretim ile ilgilidir (Çevirmeci, 1998). Eğitim ve öğretim ortamında ise bunu yalnızca yetkinliği olan beden eğitimi öğretmenleri uygular (Çevirmeci, 1998). Spor eğitimcileri, mesleklerinin gerektirdiği bilgi ve becerileri taşıyacak düzeyde yetiştirilmeli, aynı zamanda eğitim öğretim alanında kalitenin artmasına ve eğitimden beklenen, yeterliliği olan ve topluma faydası olan bireylerin ortaya çıkmasını sağlamaları beklenmektedir (Ünlü ve Aydos, 2010). Spor eğitimcilerinin yetkinliklerine, beden eğitimi ve spor dersinin gereksinimlerinin karşılanması açısından ihtiyaç vardır (Dayı, 2022).

Hergüner ve ark., (2002)'ne göre, sporun ve beden eğitiminin bilincini bireylere yansıtıp onların becerilerini geliştiren kişidir. Bilgi ve birikimin eksik olması beden eğitimi ve spor dersinin gerekliliklerinin yerine getirilmemesine sebep olabilecek etmenlerden biri olmaktadır. Bu nedenle spor eğitimcilerinin eğitim anlamında kaliteli bir öğretim yapabilmesi, topluma faydalı, başarılı, disiplinli ve hayatın her alanında fairplay bilincini taşıyan bireyler kazandırabilmesi için alanına iyi düzeyde hakim olması gerekmektedir.

2.3 Özel Gereksinimli Bireyler

Özel gereksinimli bireyleri, hayatın her alanında özel ihtiyaçları olan, farklı eğitime ve normal bireylerden ayrı ilgiye ihtiyaç duyan bireyler olarak tanımlayabiliriz. Eğitim öğretim alanında yetenekli olmayan, kişisel alanda yetersiz ve ya bilgin özellikleri olan bireyler, özel gereksinimli bireyler olarak tanımlanmıştır (Yaşlı, 2022). Her ne kadar özel gereksinimli bireyler olarak tek bir cümlede tanımlasak da birden fazla engeli olan bireyler olarak düşünmemiz kaçınılmazdır. Özel gereksinimli bireyler birbirlerinden hem eğitim öğretim sürecinde hem de hal ve tutum biçimleri olarak bambaşka bir davranış içinde olmaları vazgeçilmez bir durumdur (Yaralı, 2015b). Çevremizde herhangi bir zaman ve mekânda her an, yerdeki sarı renkteki şeritleri elindeki bastonu ile takip eden bireyler görmemiz ya da işaret dili ile bize bir şeyler sormaya çalışan bireyler ile iletişime geçmeye çalışmamız ya da otizmlili, zihinsel engelli bireyler ile karşılaşmamız çok da uzakta olan bir durum değildir. Her anımızda özel gereksinimli bireylerin varlığını hissetmek ve düşünmek önemli bir durumdur. Özel gereksinimli bireylere yönelik

normallik algısı toplum içerisindeki bazı insanlar tarafından ortaya çıkmıştır. Cavkaytar ve ark., (2014)'na göre, insanlar, toplumda birden fazla bireyin aynı özellikleri gösterenleri normal, birbirlerinden farklı özellikleri olanları ise, normal olmayan bireyler olarak belirtmiştir. Öyle ki, yaşantımızda özel gereksinimli bireyleri anlamak için özel bir bireye sahip olmak gerekmiyor. Toplumda empati ve tutum düzeyi iyi olan bireyler, özel gereksinimli bireylerin farkına vararak, onları anlamak için gayret içerisinde olmuştur. Özel gereksinimli bireylerin her anlamda özel bir alana ihtiyacı vardır. Kendine ait alanı olan özel bireyler, kendilerini daha özgüvenli ve güvende hissetmektedir. Bu nedenle özel bireylerin erken süreçte tespit edilip, tanılarına uygun eğitim verilmesi önem arz etmektedir. Özel gereksinimli bireylerin eğitim sürecinde tespit edilmesi, öğretmenler, okul yönetimi, sınıf ve çevre şartlarının da etki ettiği bir durumdur (Kılıç ve Aslan, 2022). Dolayısıyla tanı konulduğu süreçten itibaren özel gereksinimli bireylere uygun eğitim planlanmalıdır. Tanısı konulan bireyler, eğitim öğretim alanında kaynaştırma sınıflarına yönlendirilerek daha sağlıklı eğitim alarak, olumlu düzeyde ilerlemeleri beklenir. Bireylere yönelik eğitim planlaması yapılırken 'Bireysel Eğitim Planı' (BEP), ile özel gereksinimli bireylerin tanısına, yaşına ve düzeyine uygun eğitim verilmesi açısından hazırlanması önemlidir. Ülkemizde, özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler, engel türlerine göre uygun olan eğitim kurumlarında, ihtiyaçlarına uygun öğrenim görmektedir (Şahin, 2022). Bu anlamda özel gereksinimli bireylerin hem eğitim öğretim alanında hem de toplumda önemli bir yeri olduğunun altı çizilmelidir.

2.4 Özel Gereksinimli Bireylerin Sınıflandırılması

Özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçları ve engel durumları düşünüldüğünde tek bir alanda birleştirmek mümkün değildir. Bu nedenle özel gereksinimli bireylerin engellilik durumlarına göre sınıflandırmasının yapılması önemlidir.

- Otizm- Yaygın Gelişimsel Bozukluk
- Zihin yetersizliği
- İşitme Kaybı
- Görme Engelli
- Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB)
- Dil konuşma ve iletişim bozukluğu

- Özel öğrenme güçlüğü (ÖÖG)
- Fiziksel (ortopedik) Engellilik
- Üstün zekâ ve özel yetenekli
- Süreğen hastalıklar
- Birden fazla engellilik

olarak tanımlamıştır (Baykoç ve Dönmez, 2011; akt. Baysal ve Ada, 2015).

2.4.1 Otizm-yaygın gelişimsel bozukluk

Otizm- Yaygın Gelişimsel Bozukluk (YGB), genel anlamda bireylerdeki tek bir alanda gelişim problemlerinden ibaret değildir. Bu bireylerde benzer hareketlerin sürekliliği, takıntılar ve tekrar edici dil problemleri gibi davranışlar, otizm-YGB için tanı konma kriterlerinin oluşmasına etki etmiştir (Özeren, 2013). Bireylerde göz temasının olmaması, ifade etme ve anlamada zorluklar ve kısıtlı davranışlar otizmde belirgin ölçüt olarak gösterilmiştir (Akçamuş, 2016). Otizm denildiğinde birden fazla alandaki ölçütlerden söz etmek mümkündür. Öyle ki otizmde sosyal alanda problemler, dil gelişiminde gerilik ya da yetersiz dil gelişimi, göz temasının olmaması, nesne devamlılığında eksiklik, bir nesneye takıntılı bağlanma, tekrarlanan bedensel hareketler, farklı dokulara karşı hassasiyet ve motor planlamada noksanlıkların olması gibi birden fazla alandaki bozukluklardan meydana geldiğini söyleyebiliriz. Bireylerle sosyal alanda iletişimde, konuşma yetkinliğinde ve yinelenen hareketler ile kısıtlı bağ kurma şeklinde belirtilmiştir (Yosunkaya, 2013). Otizm- YGB 'nun nasıl meydana geldiği ile ilgili doğruluğu kanıtlanmış bilgilere henüz net olarak ulaşılmamış fakat bu alanda çalışmalar yapılmaya devam edilmektedir. Yapılan çalışmalarda genetik ve çevresel faktörlerin otizm spektrum bozukluğu OSB'na neden olduğu ve bu etmenlerden meydana geldiği görülmüştür (Yüksel, 2005). 1943 yılında Kanner tarafından yayınlanan makalede, belirgin özellikleri taşıyan çocukların tıbbi alanda detaylı bir şekilde incelendiği ve bu bireylerde farklılıklara karşı koyma ve konuşma yetilerinde problemler olduğu görüldüğü belirtilmiştir (Küçük ve ark., 2018). Bireylerin, henüz erken süreçlerde sosyal alanda adapte olma anlamında problemler ile karşılaşması bireyler adına olumsuzlukların meydana geldiğinin göstergesi olduğu söylenmiştir (Çopuroğlu ve Mengi, 2014). OSB olan bireylerde, bedenlerini hasara uğraticı davranışlarla

karşılaşılması muhtemel problemlerden olduğu belirtilmiştir (Özeren, 2013). Bu anlamda genel olarak otizm- YGB'nun tek bir alanda değerlendirilmemesi, her çocukta farklı alanlarda meydana geldiği bilinmelidir.

2.4.2 Zihinsel yetersizlik

Zihinsel yetersizliği olan bireyler engel düzeyine göre farklılık göstermektedir. Bunun nedeni ise zihin yetersizliği tanısı konmuş kişilerin birbirlerinden farklı belirtiler gösterdiği için ve aynı düzeylerde olmamalarından kaynaklıdır. Her zihin yetersizliği olan birey farklı seviyede olduğu için aynı yetersizlik ile değerlendirilmemelidir. Zihinsel engelli bireyler; eğitilebilir, öğretilir ve ağır düzeydeki zihinsel engelli bireyler olarak tanımlanmıştır (Çifci, 1997). Eğitilebilir bireyler; hafif düzeyde yetersizliği olan bireylerdir. Bu bireyler, eğitim-öğretim alanlarındaki özel bir destek ile akademik, sosyal, bilişsel ve kişisel bakım becerilerini öğrenebildikleri söylenebilir (Çifci, 1997). Öğretilir zihin yetersizliği düzeyinde olan bireyler, belirli alanlarda yoğun bir desteğe ihtiyaç duyan bireylerden oluşmaktadır. Ağır düzeydeki zihin yetersizliği olan bireyler, yaşamları boyunca her alanda, her konuda özel hizmetlere, özel desteğe ihtiyaç duyan bireylerdir. Bu nedenle zihin yetersizliği olan bireyleri hafif düzey, orta düzey ve ağır düzey olarak tanımlayabiliriz. Zihin yetersizliği olan bireylerde bilişsel alanda, okuma ve yazmada ve bunları idrak etme kabiliyetlerinde gerilik, öğrenme alanlarında ise güçlük fark edilmektedir (Güldenoğlu, 2008). Genel anlamda zihin yetersizliğinin hafif düzeyde olduğu durumlarda mental alanlarda müdahale edilebilir bir eksiklik olduğu belirtilebilir.

2.4.3 İşitme kaybı

İletişimin en önemli parçasından biri de işitme organımızdır. Bireylerde işitme kaybının olması, dil gelişim alanı, algılama ve sosyal alanlarda zorluk yaşamalarına neden olabileceği bilinmektedir (Calapoğlu, 2006). İşitme kaybı, bireylerin işitsel alandaki yetersizliği ile ilgili bir fonksiyon kaybıdır. İşitme alanında yetersizliği olan bireyin topluma uyum süreci de zorlukları beraberinde getirmektedir. Bu nedenle işitme kaybı olan kişilere özgü cihazlar ve ameliyatlar uygun görülerek işitsel alandaki kaybı en aza indirgenmesi amaçlanır. İşitme kaybı olan bireylerin erken yaşlarda tespit edilmesi, dil gelişimi ve eğitim-öğretim alanlarındaki başarılarına etki etmesi beklenildiği görülmektedir (Tekin ve Cin, 2002). Duyma fonksiyonlarında

bozukluklar, yenidoğan taramaları ile tespit edilip bu süreçten itibaren gerekli önlemler alınarak bireylerin hayata dezavantajlı başlamalarını engellemek ve eğitim-öğretim süreçlerinde, akademik alanda yarar sağlayarak işitme alanındaki problemlerin en aza indirilmesinin önemli olduğu söylenmiştir (Beken ve ark., 2014). Dolayısıyla erken süreçte işitme kaybının fark edilmesi de işitme kaybına erken müdahale edilmesi açısından önemlidir.

2.4.4 Görme engelli

Yaşamın içinde etrafımızda olan bitenleri görmemiz, keşfetmemiz için görme organımızın önemini tartışılmaz olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki herhangi bir engel durumu olmayan kişilerin hayatlarını kolaylıkla sürdürmesi dahi zorken, görme engelli bireyler için bu zorluk derecesi yaşam devamlılığını sürdürmek açısından daha da zordur. Bu zorluk, görme engellilik durumunda bireylerde engel düzeyine göre de farklılık göstermektedir. Polat ve arkadaşları (2020)'na göre, 'görme fonksiyonlarında kayıp olan bireyler az göre bireyler ve kör bireyler' olarak sınıflandırılmıştır. Dolayısıyla az gören bireylerin, hiç görmeyen bireylere karşı daha avantajlı durumda olduğu söylenebilir. Görme engelli bireyler bedenlen kazalara ve yaralanmalara diğer bireylere nazaran daha açıktır (Arslan ve ark., 2014). Bu nedenle görme engelli bireylere yönelik çevresel düzenlemelerin özenle yapılması ve bu konuda hassas davranılması gerekmektedir. Görme engelliler için çevrede ve sosyal alanlarda, duyuşal anlamda kolaylık sağlanması açısından kabartmalı yazılar kullanıldığı bilinmektedir (Okur ve Demir, 2019). Ülkemizde çevresel düzenlemeler ile ilgili her ne kadar gayret içerisinde olursa da, bu düzenlemelerin yeterliliği tartışılır bir durumdur. Bu anlamda, görme engelliler için daha fazla alanda daha fazla konularda yeterli çalışmalar yapılması, engelli bireylerin yaşamlarını kolaylaştırmaları için bir fırsat olduğu söylenebilir.

2.4.5 Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB)

DEHB tanısı konmuş bireyler normal gelişim gösteren bireylere nazaran daha hareketli ve dikkatleri yoğun olarak dağınıktır. DEHB, çocuklardaki dikkat eksikliğinin ve yoğun düzeyde hareketliliğinin olması, gelişim evresine uymaması durumu olarak belirtilmiştir (Öncü ve Şenol, 2002). Bu nedenle diğer engel türlerine göre dışarıdan belirgin özellikler göstermektedir. Bireylerin eğitim-öğretim hayatını, çevresine yönelik ilişkilerini ve mesleki yaşantısını negatif yönde etkilediği

belirtmiştir (Torun ve ark., 2009). DEHB durumu, iyileştirilmeye çalışıldığında belirgin bir düzelme söz konusu olurken, iyileştirilmede gecikmeler olması durumunda daha fazla ilerleme olduğu söylenmektedir (Kayaalp, 2008). Dolayısıyla bu hastalık hali durumunun erken dönemlerde tespiti, erken tedavi ve önlem çalışmaları ile bu tanıya sahip olan bireylerin hayatını kolaylaştırıcı bir adım olduğunun bilindiği gerçeğini yansıtmaktadır.

2.4.6 Dil konuşma ve iletişim bozukluğu

Dil yoluyla iletişimin meydana gelmesini konuşma olarak tanımlanabilir (Erdem, 2013). Dolayısıyla iletişim kurmak için en önemli etkenin konuşma ve ses iletimi olduğu ortaya çıkmaktadır. İletişim, bireyleri diğer canlılardan ayırt eden en önemli özelliklerden biridir (Aydın Uysal ve Tura, 2018). Bu anlamda iletişim kurmakta güçlük çeken ve dil ve konuşmada bozukluk olan bireyler toplumda dezavantajlı konuma düşmektedirler. Dil ve konuşma bozukluğu denildiğinde ses iletiminde problemler, hızlı ya da anlaşılmayan konuşmalar, kekemelik, gecikmiş dil problemleri vb. durumlardan söz edilmiştir (Duru ve ark., 2018). Dil ve konuşmada problemlerin olması aktarılmak istenen bilgilerin aktarılamaması ya da yanlış iletilmesi bu iletişimde aksaklıkların olmasını meydana getirmektedir (Arslan, 2018). Bu nedenle bilginin ya da iletişimin kolay ve anlaşılır olması için doğru telaffuz etmek iletişim kurmak için önemlidir. Dil ve konuşma alanında problemler yaşayan bireylerin, bu alanda eksikliklerinin giderilmesi ve iletişim kurmalarını desteklemek için dil ve konuşma terapistlerinin varlığından söz edilebilir. Dil ve konuşma terapistleri bu anlamda konuşma ve iletişimde bozuklukları olan bireylere eğitimler vererek, iletişim problemlerini ve konuşma alanındaki bozukluklarının en aza indirgenmesi için kişilere özgü çalışmalara yer vermektedir.

2.4.7. Özel öğrenme güçlüğü (ÖÖG)

Özel öğrenme güçlüğü birden fazla alanda güçlük ve yetersizlik yaşama durumudur. Özel öğrenme güçlüğü, kelimeleri yanlış telaffuz etme, yanlış okuma ve yanlış anlama, yazma ve harflerde karışıklık ve öğrenmede güçlük yaşama olarak belirtilmiştir (Görgün ve Melekoğlu, 2019). Öğrenme alanındaki yetersizliği belirlemek için her ne kadar testler olsa da, öğrenme güçlüğüne tespit edilmesinde yetersiz olduğu için bu testlerin uygulanma süreci okul çağına kadar sürmektedir

(Demir, 2005). Dolayısıyla bireylerin ÖÖG nün belirlenmesinde yeterliliklerinin olması tavsiye edilmektedir.

2.4.8 Fiziksel (ortopedik) engellilik

Çeşitli nedenlerden dolayı eklem ve kasların işlevselliğini yitirmesi durumu fiziksel (ortopedik) engellilik olarak açıklanmıştır (Aykanat Girgin ve Balcı, 2015). Ortopedik engeli olan bireylerde hareket kısıtlılığı olduğu için ikinci bir kişiye ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle bakım ve ihtiyaçlarının karşılanması, fiziksel (ortopedik) engeli olan bireyler açısından önemlidir.

2.4.9 Üstün zeka ve özel yetenekli

Üstün zekalı ve özel yetenekli bireyler normal gelişim gösteren bireylerden farklı oldukları bilinmektedir. Ancak ikisi de birbirinden farklı alanlardadır. Üstün yetenekli bir birey herhangi bir alanda üstün performans gösterirken, üstün zekalı bireyler bilişsel alanda akranlarından belirli seviyelerde üstünlüğü olması durumu olarak açıklanmıştır (Baltacı, 2013).

2.4.10 Süreğen Hastalıklar

Süreğen hastalıklar, hayatın her alanında bireylerin bakıma, ilgiye ve tedaviye muhtaç kalma durumu olarak tanımlayabiliriz. Bireylerin yakalandığı bir hastalığın ya da herhangi bir sağlık problemlerinin meydana gelmesi sonucu tedavi edilememesi ve kalıcı izlerin olması durumu olarak tanımlanmıştır (Çakan ve Sezer, 2010).

2.4.11 Birden Fazla Engellilik

Birden fazla engellilik halini, çoklu engellilik olarak tanımlanır. Bireylerde tek bir engel olması değil, birden fazla engellilik halinde olma durumudur. Yetersizlikten etkilenen bireyler, çoklu engellilik halinden de farklı şekilde etkilenmektedir (Eldeniz Çetin ve ark., (2020). Çünkü tek engeli olan bireylerin hayata ve sosyal alana uyum süreci daha kolayken, birden fazla engeli olan bireyin yaşam süreci daha zorlu geçmektedir.

2.5. Engellilik Süreçlerinin Sınıflandırılması

Özel gereksinimli bireylerin engel türlerine göre sınıflandırması yapılırken özel eğitime ihtiyaç düzeyinin de bilinmesi ve bunu dikkate alarak uygun sınıflandırma yapılması gerekmektedir (Baysal ve Ada, 2015).

Kısa süreli özel eğitim ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyanlar: Kişilerin hayatı boyunca kalıcı olmayan, vücudunun herhangi bir uzuvlarında ya da organlarında yetersizlik olması sonucu geçici engellilik durumudur (Baysal ve Ada, 2015).

Uzun süreli özel eğitim ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyanlar: Kişilerin başkaların bağımlı kalma durumu sona erinceye kadar, zedelenmeden kaynaklı meydana gelen işlevsizliğin engellilik haline dönüşmesini engelleyecek süreç içerisinde olma durumudur (Baysal ve Ada, 2015).

Sürekli özel eğitim ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyanlar: Bireylerin aşırı düzeyde zedelenmesinin olması ve ya birden fazla işlevsizliğinin olması durumunda hayatı boyunca eğitim alması gerekliliği durumudur (Ataman, 2013; akt. Baysal ve Ada, 2015).

2.6 Tutum

Kişilerin tutum ve fikirlerine etki eden, ayrıca alınan öğretim ile tecrübelerden etkilenme durumu 'algı' olarak tanımlanmıştır (Bozkuş Genç, 2021). Kişilerin olay ve olgular karşısında yaşanan süreçleri algılama biçimi farklıdır. Bireylerin, kendisinden ayrımlı gördüğü kişilere yönelik farklı bir algı içerisinde olma durumu ise 'tutum' olarak bilinmektedir. Bireylerin algılama biçimi her ne düzeyde olursa olsun, tutumlarına da bir o kadar etki ettiği söylenebilir. Kişisel ya da topluluk olarak yaşanan deneyimler ile fiziksel, mental, duygusal ve sosyal alanlardan etkilenen bir faktör olarak tutumlar ön plana çıkar (Top, 2018). Bu nedenle tutum, çevresinden etkilenen bir olgudur. Her bireyin herhangi bir olay ya da durum karşısında farklı tutum içerisinde olması muhtemeldir. Bu tutumları olumlu ve olumsuz olarak belirtmek mümkündür. Kişilerin tutumları, kendine dair mental ve duygusal algılarını oluşturur ve bunu davranışlarına yansıtır. Dolayısıyla davranışlar yoluyla da, bireylere aktarılır. Bunların berberinde bireyler, kendileri ile aynı olmayan kişilere yönelik peşin hüküm ve ön yargılı tutumlarda oldukları bilinmektedir (Alptekin ve Batık, 2013). Bu nedenle bireylerin, kişilere yönelik bakış açılarının düzeltilmesi için gerekli çalışmaların yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bireylere yansıyan bu tutumların olumlu yönde olmasının önemi tartışılmazdır. Bir durum karşısında tutumlarımız eğer olumsuz ise tavırlarımızın ve düşüncelerimizin de olumsuz olması beklenmektedir (Gün, 2021). Diğer davranışlarda olduğu gibi tutumlarında fitri olarak kazanılmadığı, sonradan öğrenme ile sahip olunduğu bilinmektedir (Karademir ve ark., 2018). Doğuştan kazanılmayan, öğrenme ve yaşantı süreci ile elde edilen, kişilerin yaşantısı içerisinde yer alan bütünleşmelerden etkilendiği söylenebilir (Sarı ve ark., 2021). Bu anlamda, tutumların genel olarak sonradan meydana geldiği düşünüldüğünde, olumsuz yönde olan tutumların düzeltilmesi açısından gerekli çalışmalar ve planlamalar yapılarak, önlemler alınabileceği görülmektedir.

2.7 Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutumlar

Tutum kavramı, sonradan kazanıldığı, doğuştan öğrenilmediği görülmektedir. Bu anlamda bireylere yönelik tutumların sonradan meydana gelmesinin birden fazla nedeni olduğu bilinmektedir. Bunlar bireyin ailesinden, çevresinden ve eğitim öğretim sürecinde öğrendiklerinden ortaya çıkan bir durum olduğu söylenebilir. Özellikle eğitim öğretim süreci, bireylerin tutumlarına etki eden en önemli faktördür. Bireyler çevresindeki kişilere yönelik olumlu ya da olumsuz bir algı ve tutum içerisinde olmuştur. Kendisine benzemeyen, kendisi gibi olmayan, kendisi gibi düşünmeyen, yürümeyen, koşmayan özel gereksinimli bireylere karşı olumsuz bir bakış açısına sahip olmuştur. Bu durumda özel gereksinimli bireyler ise çoğunlukla kişiliklerine dair negatif tutumlar ortaya çıkmıştır (Akgün, 2021). Ağır, (2020)'a göre, çocukluk çağından itibaren kişilerin özel gereksinimli bireylere yönelik olan peşin hükümleri ortadan kaldırarak, başkalarının duygularını anlayabilme yetisini ve pozitif tutum sergilemelerinin gerekliliğini belirtmiştir. Dolayısıyla çocuklara, empati yetilerinin gelişmesi için erken yaşlarda aşılacak gerekmektedir. Özel gereksinimli bireylere karşı negatif yöndeki tutumlar özellikle erken dönemlerde meydana geldiği ve eğitim öğretim çağında şekillendiği belirtilmiştir (Çitil ve ark., 2018). Her ne kadar engellilik halinin bir çok nedene bağlı olarak ortaya çıktığı bilinse de, aslında engel, kişilerin tutumlar, görüşleri, ve bakış açısından meydana geldiği söylenmiştir (Çolak ve Çetin, 2014). Gelişimi normal düzeyde ilerleyen kişiler, özel gereksinimli bireylere yönelik tutumları ve davranışları negatif yönde olabilir (Yaşaran, 2009). Özel gereksinimli bireyler ile bireysel deneyim ve yaşantıya sahip olan kişilerin, diğer bireylere nazaran tutumları daha farklı anlamda olduğu

bilinmektedir (Diken ve Sucuoğlu, 1999). Bu anlamda eğitim öğretim sürecinde öğrencilerin deneyim ve bilgi birikimlerinin artması için yeterli müfredata ve konuyu anlaşılır bir dil ile aktaran öğretmenlere ihtiyaç vardır. Öğrencilerin sağlıklı bir deneyim ve bilgi birikimi kazanması açısından üniversitede okuyan öğretmen adaylarının da bu konuda bilinçlendirilmesi ve yeterli empati ve tutum kazanarak, ilerleyen dönemlerde öğrencilerine kolaylıkla aktarmaları açısından imkan tanınmalıdır. Eğitim öğretim sürecinde özel gereksinimli bireyler ile ilgili ders almamış olan öğretmen adaylarının tutumlarının negatif olduğu belirtilmiştir (İlgar, 2017). Özel gereksinimli bireyler ile çalışan öğretmenler, çalışmayanlara göre daha olumlu tutum sergilemiştir (Ergin ve Bozdağ, 2021). Öyle ki öğretmenlik mesleğini icra edecek kişilerin de bu bireylere yönelik bakış açılarının olumlu olması gerekliliği tartışılmazdır. Öğretmenlerin özel ihtiyaçları olan kişilere öncelikli olarak farklılıklarını gözeterek, eğitim alanındaki gereksinimlerini karşılayarak aynı zamanda tutumlarının olumlu olmasının önemli olduğu bilinmektedir (Yaralı, 2016). Eğitim öğretim alanlarında eğitim görmekte olan öğretmen adaylarının pozitif yöndeki tutumda olmaları ve aynı zamanda pozitif tutumlarının devamlılığının arkasında durulmasının gerekliliği aktarılmıştır (Baştuğ ve Serul, 2021). Özel gereksinimli bireylere yönelik ön yargılı tutum gösteren ve göstermeyen bireyleri belirleyerek, ön yargılı tutumlarına neden olan etmenleri ortaya çıkararak, çözüme yönelik tavsiyeleri belirtmenin önemli olduğu söylenebilir (Paçal ve ark., 2021).

3. YÖNTEM

Tez çalışmasının bu bölümünde; kullanılan araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ile verilerin analizi süreçleri anlatılmıştır.

3.1 Araştırmanın Modeli

Araştırmada katılımcıların görüşleri, ilgi, beceri, yetenek ve tutum gibi özelliklerinin belirlenebilmesi için kullanılan yöntemlerden olan, tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma, betimsel tarama (survey) modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, önceden ya da var olan bir durumu olduğu gibi inceleyen bir araştırma yaklaşımıdır. Araştırmada incelenen olay, birey ya da nesne kendi koşulları içerisinde tanımlanmaya çalışılmıştır. Onları değiştirme ya da etkileme çabası gösterilmeden uygun bir biçimde gözlemlenerek belirlenmiştir (Karasar, 1998). Fraenkel ve Wallen'in (2006)'de belirttiği gibi, tarama yöntemi, araştırma katılımcılarının özelliklerinin tespit edilmesinde kullanılan bir araştırma tekniğidir. Bu yöntem, araştırmada yer alan konulara ve katılımcılara ilişkin genel bilgilerin elde edilmesine ve yorumlanmasına yardımcı olur.

3.2 Araştırma Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini; 2022-2023 eğitim öğretim döneminde İstanbul ve Edirne il'lerinde bulunan üniversitelerde, spor bilimleri fakültesinde okuyan 311 beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde eğitim gören öğrenciler oluşturmuştur. Örnekleme ise öğrenim görmekte olan rastgele seçilmiş 270 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem seçimi, araştırmanın amacına ve evrenin özelliklerine göre farklı yöntemler kullanılarak yapılabilir. Şansa dayalı eleman örnekleme yöntemi, evrende homojenlik olduğu varsayımına dayanır ve her bireyin örnekleme girme olasılığının eşit olduğunu varsayar. Bu yöntemde, örnekleme alınacak bireyler önceden belirlenmez, rastgele seçilir. Bu sayede, örneklemin evrene uygun bir şekilde temsil edilmesi amaçlanır. Şansa dayalı eleman örnekleme yöntemi, örnekleme işleminin objektifliğini artırır ve seçim sürecinde araştırmacının önyargısını minimize eder. Ancak, örnekleme işlemindeki rastgelelik nedeniyle, örneklemin evreni tam olarak

temsil etmeme ihtimali de vardır. Bu nedenle, araştırmacılar örnekleme yöntemini seçerken evrenin özelliklerini dikkate alarak karar vermeli ve örneklemin doğruluğunu artırmak için uygun örnekleme stratejileri kullanmalıdırlar (Kıncal, 2013).

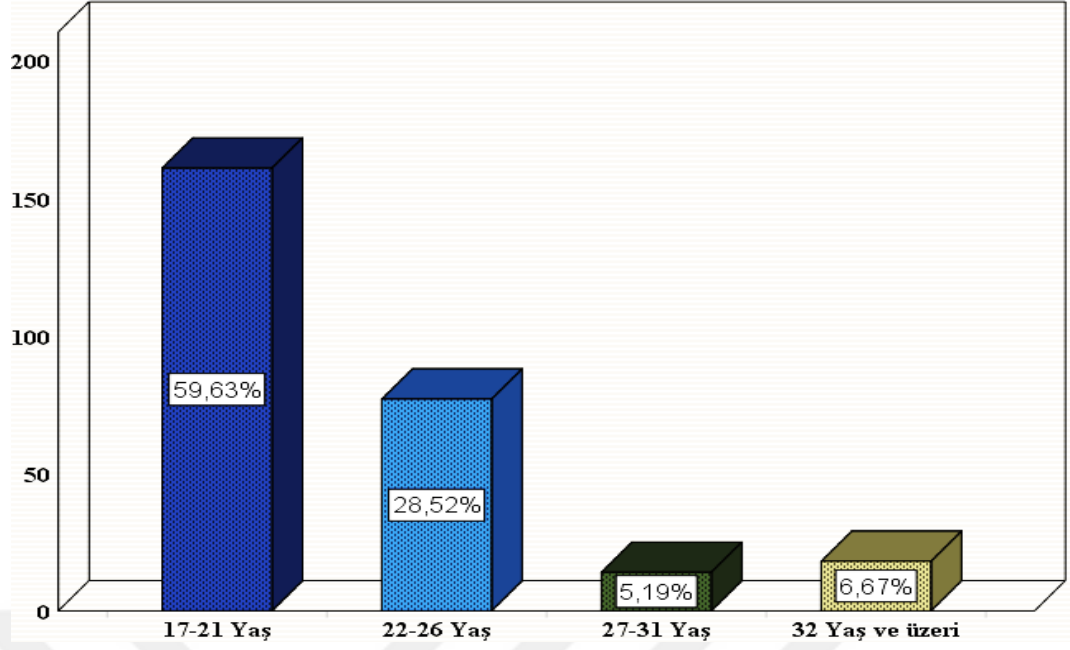
3.2.1 Araştırma grubu (örneklem) özellikleri

Beden eğitimi öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilere ait demografik (betimsel) bilgiler aşağıdaki çizelgede paylaşılmıştır.

Çizelge 3.1: Araştırma Grubunun Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

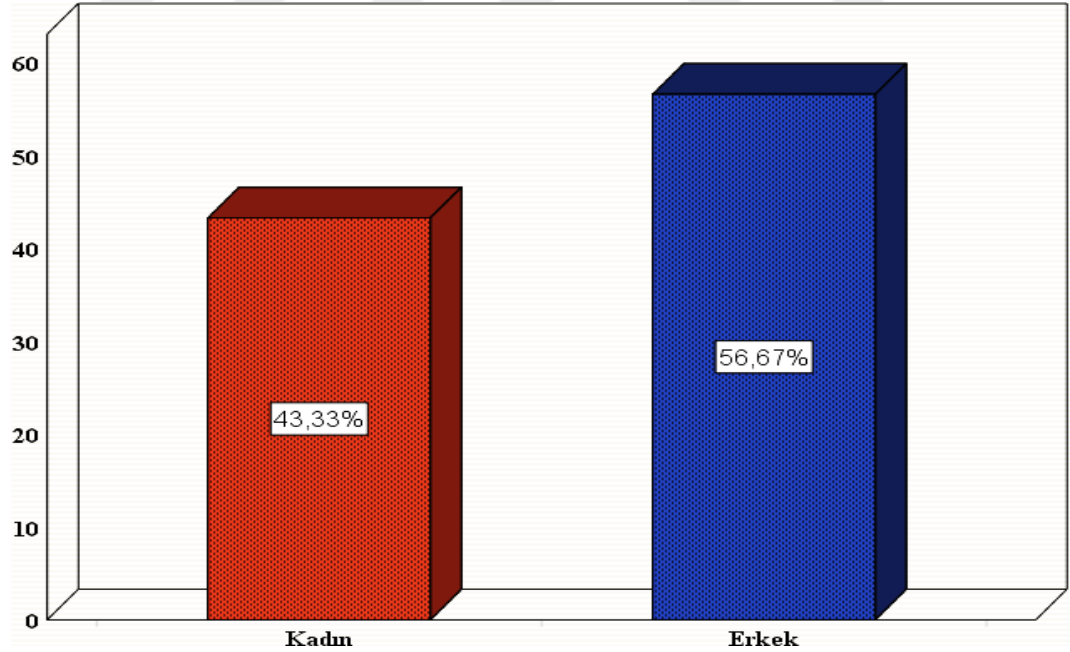
Demografik Özellikler	F	%	Toplam	
Yaş	17-21 yaş	161	59,6	270
	22-26 yaş	77	28,5	
	27-31 yaş	14	5,2	
	32 yaş ve üzeri	18	6,7	
Cinsiyet	Kadın	117	43,3	270
	Erkek	153	56,7	
Sınıf Düzeyi	1.Sınıf	64	23,7	270
	2.Sınıf	53	19,6	
	3.Sınıf	51	18,9	
	4.Sınıf	102	37,8	
Medeni Durum	Bekar	249	92,2	270
	Evli	21	7,8	
Gelir Düzeyi	0-1999 TL	140	51,9	270
	2000-3999 TL	37	13,7	
	4000-5999 TL	40	14,8	
	6000 TL ve Üzeri	53	19,6	
Özel Gereksinimli Bireyler ile İlgili Ders Alma	Evet	102	37,8	270
	Hayır	168	62,2	

Araştırma grubunu oluşturan beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin demografik özellikleri Çizelge 3.1’de istatistiksel gösterilmiştir. Her bir değişkene ait detaylı grafiksel gösterim aşağıdaki gibidir.

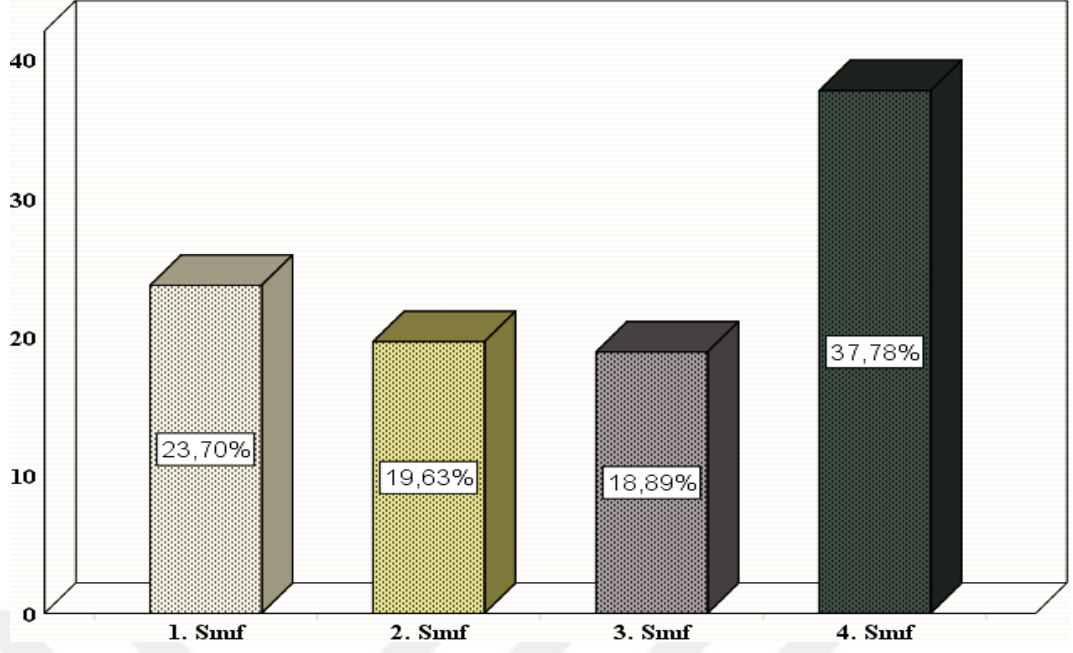
Şekil 3.1: Araştırma Grubu Yaş Dağılımları

Araştırma grubunun 17-26 yaş aralığı katılım oranı %88,15 (n: 238) iken 27 yaş ve üzeri katılımcı oranı %11,86 (n: 32) olarak tespit edilmiştir. En yüksek katılım %59,63 (n: 160) ile 17-21 yaş aralığıdır.

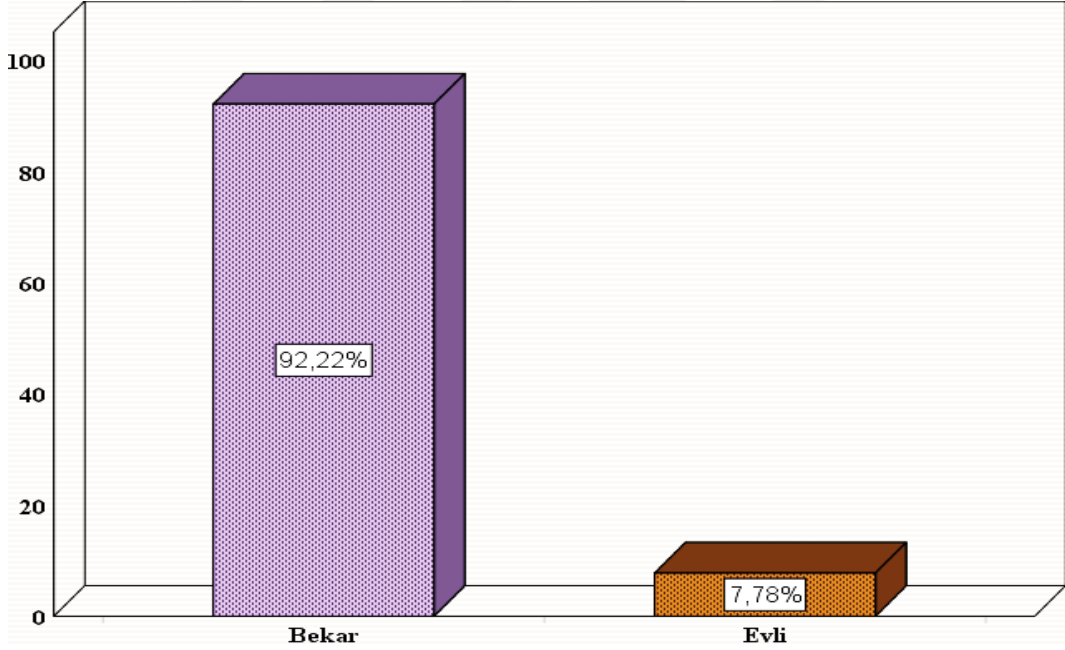
Şekil 3.2: Araştırma Grubuna Ait Cinsiyet Dağılımı

Araştırma grubunun %43,33'ü (n: 117) kadın, %56,67'si (n: 153) erkektir.

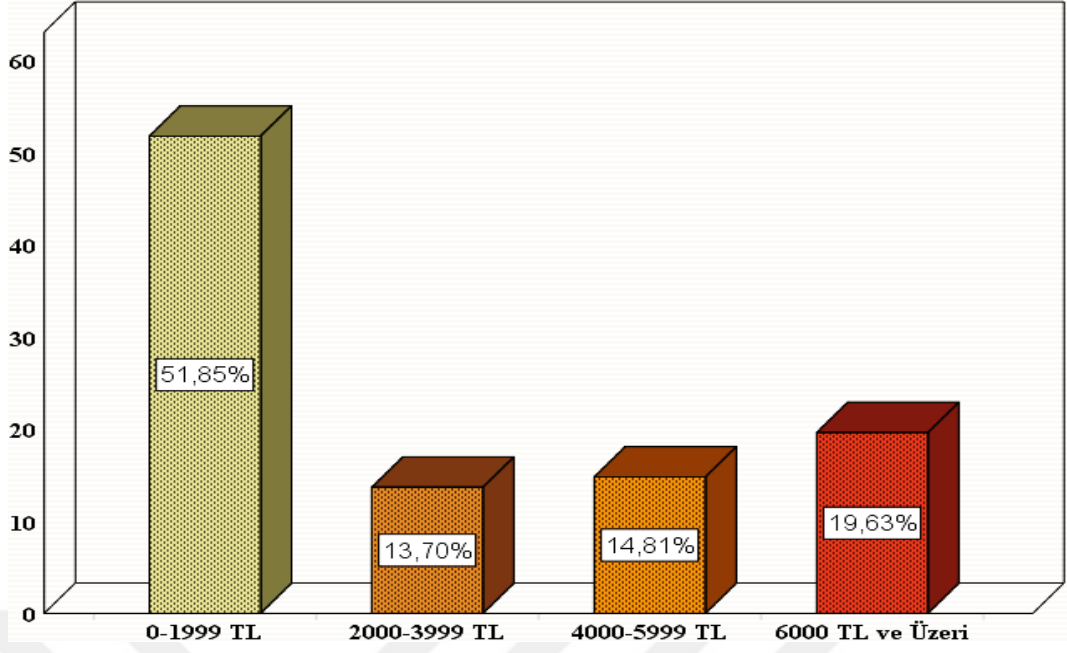
Şekil 3.3: Sınıf Düzeyi

Öğrencilerin %37,78'i (n: 102) 4. sınıf, %23,7'si (n: 64) 1. sınıf, %19,63'ü (n: 53) 2. sınıf ve %18,89'u (n: 51) 3. sınıf düzeyinde eğitim görmektedirler.

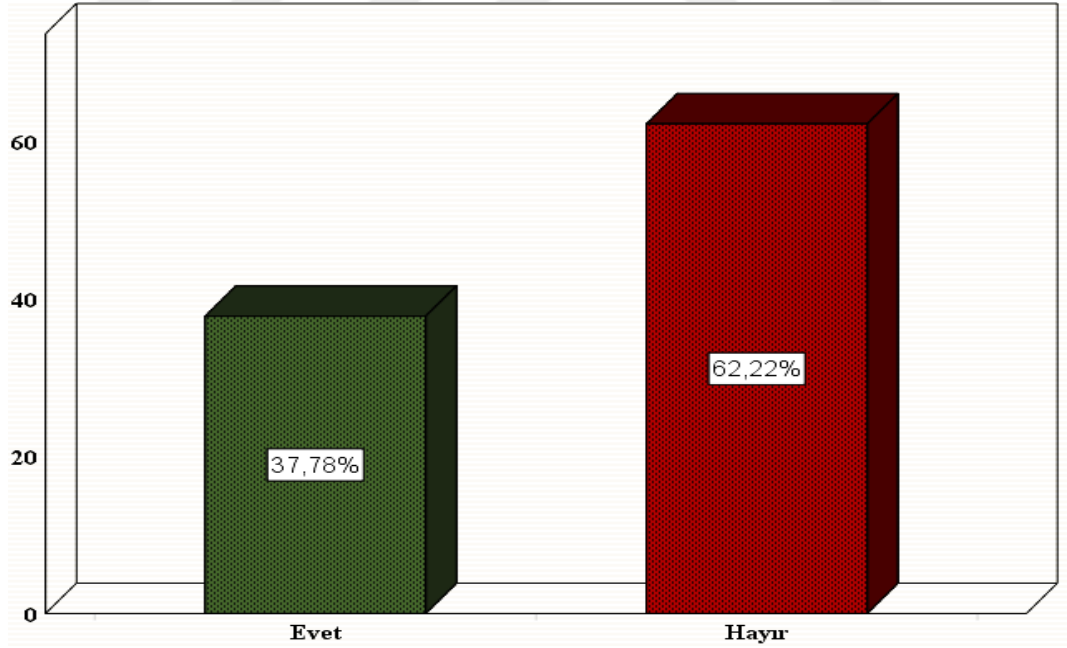
Şekil 3.4: Medeni Durum

Araştırma grubunun %92,22'si (n: 249) bekar, %7,78'i (n: 21) evli öğrencilerden oluşmaktadır.

Şekil 3.5: Gelir Düzeyi

Öğrencilerin %51,85'i (n: 140) 1999 TL ve aşağısı, %13,70'i (n: 37) 2000-3999 TL, %14,81'i (n: 40) 4000-5999 TL ve %19,63'ü (n: 53) 6000 TL ve üzeri gelire sahiptirler.

Şekil 3.6: Özel Gereksinimli Bireyler ile İlgili Ders Alma

Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin %37,78'i (n: 102) özel gereksinimli öğrenciler ile ilgili ders almış, %62,22'si (n: 168) ders almamıştır.

3.3 Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada kullanılan ölçeğin öğretmenlik bölümü öğrencilerine en uygun zamanda uygulanması için özen gösterilmiştir. Ancak ulaşılmakta güçlük yaşanan öğrenciler için çevrimiçi bir yöntem olan "Google Forms" sitesi kullanılarak sosyal platformlar üzerinden ankete cevap vermeleri istenmiştir. Öğrenciler tarafından ölçeklere verilen cevaplar araştırmacılar tarafından elektronik ortama aktarılmıştır. Bu sayede, öğrencilerin güvenliği korunmuş ve veriler toplanmıştır. Toplanan verilerin analizi, SPSS 25.0 programı ile yapılmıştır.

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı, özel bireylere karşı tutumları ölçmek amacıyla Yaralı (2015a) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır (Köse ve Gül, 2018). Sonuç olarak, 13 madde ve 3 alt boyuttan (beğeni, duyarlılık ve olumsuz tutum) oluşan ölçek, 5'li likert tipi puanlama sistemi kullanılarak,

[Tamamen Katılıyorum (5),

Katılıyorum (4),

Kararsızım (3),

Katılmıyorum (2),

Hiç Katılmıyorum (1)] son halini almıştır.

"Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği" nin araştırma evrenimize uygunluğunu kontrol etmek için çeşitli işlemler uygulanmıştır. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik testleri yapılarak ve sonrasında araştırmada kullanılmıştır. Geçerlilik testi için "Doğrulamalı Faktör Analizi" (DFA) kullanılmıştır. Doğrulamalı faktör analizi, teorik modele göre oluşturulan tahmini kovaryans matrisinin gözlenen verilerin kovaryans matrisine uygunluğunu test eder (Hox ve Bechger, 1995). DFA, psikoloji, sosyoloji, eğitim araştırmaları, siyasal bilimler, pazarlama gibi alanlarda kullanılan bir tekniktir (Dow, Jackson ve Leitch, 2008). DFA'nın kullanımı, ölçeğin güvenilirliği ve geçerliliği hakkında önemli bilgiler vererek, ölçeğin araştırma evrenimize uygun olup olmadığı ile ilgili kontrol sağlamak için değerli bir araçtır. Genellikle ölçek geliştirme ve geçerlilik analizlerinde kullanılır veya daha önceden belirlenmiş olan bir yapının doğrulanmasını amaçlar.

Modelin performansının değerlendirilmesi için uyum indeksleri kullanılır (Albright ve Park 2009). Araştırmacılar, uyum indeksleri sonuçlarını göz önünde bulundurarak modelin teori ile uyumlu olup olmadığına karar verirler (Albright ve Park, 2009; Munro, 2005; Şimşek, 2007). Aşağıdaki tablo, analiz edilen modelin uyum indekslerine ait değerleri içermektedir.

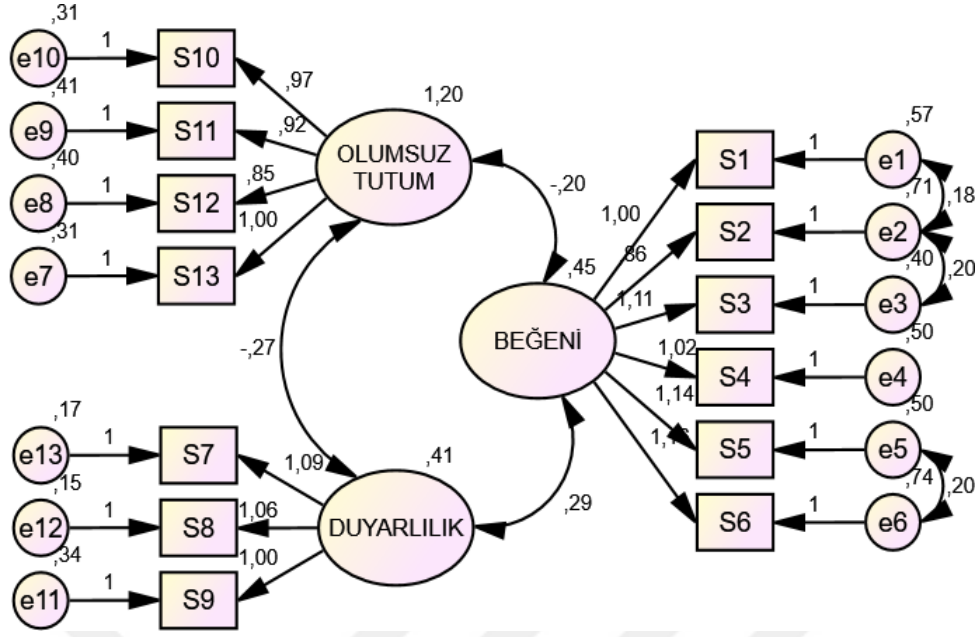
Çizelge 3.2: Analiz Edilen Modelin Uyum İndekslerine Ait Değerler

İndeksler	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Ölçeğin Geliştirilme Değerleri	Bu Araştırma Modeline Ait Değerler
χ^2 "p" Değeri	$p > 0.05$	-	101,41	159,797*
χ^2/sd	$3 >$	$5 >$	1,636	2,708*
GFI	> 0.95	> 0.90	0,92	0,91*
AGFI	> 0.95	> 0.90	0,88	0,87
CFI	> 0.95	> 0.90	0,95	0,952*
RMSEA	< 0.05	< 0.10	0,055	0,08*
RMR	< 0.05	< 0.10	0,044	0,084

*: uyum gösteren değerler

Ölçme aracının uyum indeksleri: χ^2 değeri iyi uyum göstermektedir (159,797), χ^2/sd değeri iyi uyum göstermektedir (2,708). GFI değeri kabul edilebilir uyum göstermektedir (0,91) ve CFI değeri iyi uyum göstermektedir (0,952). RMSEA değeri kabul edilebilir uyum göstermektedir (0,08) ve RMR değeri de kabul edilebilir uyum göstermektedir (0,08).

Aşağıdaki şekilde görülen diyagram, DFA sonucunda uygun uyum indeksi değerleri elde edilmesi sonucu kullanılan ölçeğin orijinali ile uyumlu olduğunu, amacına hizmet ettiğini ve araştırma evrenine kültürel anlamda uyum sağladığını doğrulamaktadır.

Şekil 3.7: Doğrulayıcı Faktör Analiz Diyagramı

Ölçme aracının alt boyutu altında bulunan toplam 13 maddeden oluşan ölçme aracının güvenilir olup olmadığı ile ilgili iç tutarlılık göstergesi olan Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları hesaplanmış ve ölçeğin oluşturulma sürecindeki (n: 180) güvenilirlik katsayıları ile yapılan bu araştırmada (n: 270) bulunan güvenilirlik katsayıları Çizelge 3.3’de özetlenmiştir.

Çizelge 3.3: ÖGBYT Ölçeğinin Güvenirlik Katsayıları

Ölçek Alt Boyutları	Orijinal Ölçeğin Güvenirlik Katsayıları	Bu Çalışmadaki Güvenirlik Katsayıları
Beğeni	0,803	0,857
Duyarlılık	0,812	0,855
Olumsuz Tutum	0,712	0,921

Güvenirlik katsayıları analizi sonucunda, ölçme aracının alt boyutlarının oldukça yüksek güvenilirlikte olduğu (>0,70) ve elde edilen güvenilirlik sonucunun da ölçeğin tek başına yüksek güvenilirlikli olarak kullanılabileceğini gösterdiği tespit edilmiştir.

3.4 Veri Analizi

Araştırma kapsamında bulunan verilerin değerlendirilmesi için betimsel istatistikler analiz edilmiştir. Verilerin normallik dağılım özelliklerini anlamak için basıklık

(kurtosis) ve çarpıklık (skewness) değerleri incelenmiştir (George ve Mallery, 2010). Normallik dağılım testi sonuçları Çizelge 3.4’de sunulmaktadır.

Çizelge 3.4: Normallik Testi Sonuçları (Skewness ve Kurtosis Değerleri)

Alt Boyutlar	Çarpıklık (Skewness)	Standart hata	Basıklık (Kurtosis)	Standart hata
Beğeni	-0,848		1,390	
Duyarlılık	-1,771	0,148	5,192	0,295
Olumsuz Tutum	1,117		0,358	

Normallik dağılımı testi sonuçlarına göre, araştırmanın alt boyutları için çarpıklık ve basıklık (skewness-kurtosis) değerleri incelendiğinde, skewness ve kurtosis değerlerinin standart hataya bölünmesi ile ulaşılan sonuçların -1,5 ile +1,5 arasında olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle, bu çalışmadaki verilerin normal dağılmadığı sonucuna varılmıştır. İstatistiksel analizlerde non-parametrik testler kullanılarak veri seti incelenmiştir. Araştırmanın bağımsız değişkenleri olan "cinsiyet, medeni durum ve özel gereksinimli bireyler ile ilgili ders alma" değişkenleri için Mann Whitney-U, "yaş, sınıf düzeyi ve gelir düzeyi" değişkenleri için ise Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Test istatistiği ile elde edilen anlamlı sonuçların etki büyüklüğünü hesaplamak için Rosenthal ($r=Z/\sqrt{N}$) formülünden yararlanılmıştır (Rosenthal, 1991).

4. BULGULAR

Elde edilen veriler araştırma ölçeğe ait alt boyutların sıralamasına dikkat edilerek yazılmıştır. Araştırma ölçeğinin maddelerine dair bulgular incelenirken öncelikli olarak bağımlı değişkenleri oluşturan alt boyutlara ait betimsel istatistikler verilmiştir.

Çizelge 4.1: Beğeni Alt Boyutu Maddeleri Betimsel İstatistiği

“Beğeni” Alt Boyut	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
- Televizyonda özel gereksinimli bireylerle ilgili bir programla karşılaşırsam onu sonuna kadar izlerim.	11	4,1	23	8,5	81	30	105	38,9	50	18,5
- Özel gereksinimli bireyler ile ilgili yayınları takip ediyorum.	11	4,1	63	23,3	80	29,6	90	33,3	26	9,6
- Özel gereksinimli bireylerle ilgili yapılan yenilikleri takip etmekten hoşlanıyorum.	8	3	33	12,2	71	26,3	118	43,7	40	14,8
- Başkaları ile özel gereksinimli bireyler hakkında sohbet etmekten hoşlanırım.	10	3,7	24	8,9	61	22,6	127	47	48	17,8
- Özel gereksinimli bireylerle ilgili bir etkinlik yapmak isterim.	13	4,8	14	5,2	44	16,3	118	43,7	81	30
- Özel gereksinimli bireylere toplumda gereken önemin verilmesi için gerekirse ücret talep etmeden çalışabilirim.	22	8,1	18	6,7	58	21,5	104	38,5	68	25,2
Boyut Ortalaması	3,6									

“Beğeni” alt boyutunun maddelerine verilen cevaplara göre, özel gereksinimliler ile ilgili toplamda; öğrencilerin %57,4’ü televizyonda çıkan programları sonuna kadar izlediklerini, %42,9’u yayınları takip ettiklerini, %58,5’i yenilikleri takip ettiklerini, %64,8’i sohbet etmekten hoşlandıklarını, %73,7’si etkinlik düzenlemek istediklerini ve %63,7’si gerekirse ücretsiz çalışabileceklerini belirtmişlerdir Beğeni alt boyutunun ortalaması $\bar{x} = 3,6$ tespit edilmiş olup, beğeni ile alakalı maddelere öğrenciler “Katılıyorum” cevabını vermiştir.

Çizelge 4.2: Duyarlılık Alt Boyutu Maddeleri Betimsel İstatistiği

“Duyarlılık” Alt Boyut	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
-Toplumdaki herkese özel gereksinimli bireyler konusunda bilgilendirici birtakım etkinliklerin yapılması gerektiğini düşünüyorum.	5	1,9	3	1,1	17	6,3	104	38,5	141	52,2	
-Kitle iletişim araçlarında özel gereksinimli bireylere daha fazla yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum.	4	1,5	3	1,1	18	6,7	110	40,7	135	50	
-Özel gereksinimli bireylerin eğitimleri hakkında bir şeyler öğrenmek benim için önemlidir.	5	1,9	5	1,9	39	14,4	116	43	105	38,9	
Boyut Ortalaması	4,3										

“Duyarlılık” alt boyutunun maddelerine verilen cevaplara göre, özel gereksinimliler ile ilgili toplamda; öğrencilerin %90,7’si toplumdaki herkesin bilgilendirilmesi için etkinlik düzenlenmesi gerektiğini, yine aynı oranda %90,7’si kitle iletişim araçlarında özel gereksinimlilere daha fazla yer verilmesi gerektiğini ve %81,9’u özel gereksinimli bireylerin eğitimleri hakkında bilgi sahibi olunmasının kendileri için önemli olduklarını belirtmiştir.

Duyarlılık alt boyutunun ortalaması $\bar{x} = 4,3$ tespit edilmiş olup, duyarlılık ile alakalı maddelere öğrenciler “Kesinlikle Katılıyorum” cevabını vermiştir.

Çizelge 4.3: Olumsuz Tutum Alt Boyutu Maddeleri Betimsel İstatistiği

“Olumsuz Tutum” Alt Boyut	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
-Öğretmen olduğumda özel gereksinimli öğrencilerin sınıfımda olması ihtimali beni korkutur.	109	40,4	70	25,9	49	18,1	28	10,4	14	5,2	
-Özel gereksinimli çocuklardan birinin öğretmenim olabileceğimi düşününce öğretmen olmak istemiyorum.	151	55,9	55	20,4	28	10,4	22	8,1	14	5,2	
-Özel gereksinimli bireye sahip olan ailenin çocuğuna nasıl davrandığıyla ilgilenmem.	136	50,4	71	26,3	37	13,7	12	4,4	14	5,2	
-Tercih hakkı verilirse sınıfımda özel gereksinimli öğrenci istemem.	137	50,7	57	21,1	36	13,3	25	9,3	15	5,6	
Boyut Ortalaması	1,96										

“Olumsuz Tutum” alt boyutunun maddelerine verilen cevaplara göre, özel gereksinimliler ile ilgili toplamda; öğrencilerin %66,3’ü öğretmen olduklarında sınıflarında özel gereksinimli öğrenci olabilme ihtimalinden korkmadıklarını, %76,3’ü özel gereksinimli öğrenci öğretmeni olabilme düşüncesinin, öğretmen olma isteklerini etkilemediğini, %76,7’si ailelerin özel gereksinimli çocuklarıyla nasıl ilgilendiklerini önemsediklerini ve %71,8’i tercih hakları olması halinde sınıflarında özel gereksinimli öğrenci olmasını istediklerini belirtmiştir.

Olumsuz tutum alt boyutunun ortalaması $\bar{x} = 1,96$ tespit edilmiştir. Alt boyut maddelerine öğrenciler “Katılmıyorum” cevabını vererek özel gereksinimli bireyler ile ilgili olumsuz bir tutum sergilemediklerini belirtmiştir.

Bağımsız değişkenlere uygulanan istatistiksel testler ve anlamlı farklılık tespit edilen alt boyutlar aşağıda Çizelge 4.4’te gösterilmiştir.

Çizelge 4.4: Değişkenlere Uygulanan İstatistiksel Testler ve Anlamlılık Tespiti

Bağımsız Değişkenler	Uygulanan Test	Anlamlı Farklılık	Anlamlı Farklılık Tespit Edilen Boyutlar
Yaş	Kruskal Wallis	Var ($p < 0,05$)	-Beğeni
Cinsiyet	Mann Whitney-U	Var ($p < 0,05$)	-Beğeni
Sınıf Düzeyi	Kruskal Wallis	Var ($p < 0,05$)	-Beğeni -Duyarlılık -Olumsuz Tutum
Medeni Durum	Mann Whitney-U	Yok ($p > 0,05$)	-
Gelir Düzeyi	Kruskal Wallis	Yok ($p > 0,05$)	-
Özel Gereksinimli Bireyler ile İlgili Ders Alma	Mann Whitney-U	Var ($p < 0,05$)	-Beğeni -Duyarlılık -Olumsuz Tutum

Uygulanan istatistiksel testler sonucunda, medeni durum ve gelir düzeyi değişkenlerinde anlamlı farklılık tespit edilmez iken ($p > 0,05$), yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi ve özel gereksinimli bireyler ile ilgili ders alma değişkenlerinde anlamlı farklılık ($p < 0,05$) tespit edilmiştir.

Anlamlı farklılık tespit edilen ve edilmeyen testlerde değişkenlere uygulanan istatistik işlemine göre çizelgeler oluşturularak (Çizelge 4.5 - 4.10) yorumlanmıştır.

Öğrencilerin cinsiyetleri ve özel gereksinimli bireyler ile ilgili ders alma durumlarına göre ölçeğe vermiş oldukları yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık

olup olmadığını belirlemek amacıyla non-parametrik testlerden Mann Whitney-U Testi kullanılmıştır. Ulaşılan sonuçlar tablolaştırılarak aşağıda gösterilmiştir (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5: Cinsiyetin Ölçek Maddeleri Üzerindeki Etkisine Göre Mann Whitney-U Testi Anlamlı Farklılık Sonuçları

Değişkenler ve Alt Boyutlar			N	Sıra Ortalaması	U	P	Etki Büyüklüğü (r)
Cinsiyet	Beğeni	Kadın	117	155,88	6917,500	0,001*	0,195
		Erkek	153	122,21			
	Duyarlılık	Kadın	117	142,59	8120,500	0,181	-
		Erkek	153	130,08			
	Olumsuz Tutum	Kadın	117	127,46	8010,000	0,132	-
		Erkek	153	141,65			

Bağımsız değişkenlerden olan cinsiyete ait bulgular gözlemlendiğinde, öğrencilerinin ölçeğe vermiş oldukları yanıtlar arasında istatistiksel olarak yalnızca “Beğeni” (U=6917,500; p=0,001) alt boyutunda, kadın adayların lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0,05). Anlamlı farklılığın etki büyüklüğü r=0,195 (orta düzey etki) olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 4.6: Özel Gereksinimli Bireyler ile İlgili Ders Almaya Göre Mann Whitney-U Testi Anlamlı Farklılık Sonuçları

Değişkenler ve Alt Boyutlar			N	Sıra Ortalaması	U	P	Etki Büyüklüğü (r)
Özel Gereksinimli Bireyler ile İlgili Ders Alma	Beğeni	Evet	102	153,76	6705,500	0,003*	0,182
		Hayır	168	124,41			
	Duyarlılık	Evet	102	149,75	7114,000	0,017*	0,145
		Hayır	168	126,85			
	Olumsuz Tutum	Evet	102	116,50	6630,500	0,002*	0,193
		Hayır	168	147,03			

*: p<0,05

“Özel Gereksinimli Bireyler ile İlgili Ders Alma” değişkenine ait bulgulara göre öğrencilerin ölçeğe vermiş oldukları cevaplar arasında istatistiksel olarak; “Beğeni” (U=6705,500; p=0,003), “Duyarlılık” (U=7114,000; p=0,017) ve “Olumsuz Tutum” (U=6630,500; p=0,002) alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0,05). Alt boyutların tümünün sırası ile etki değeri hesaplanmıştır, buna göre; r=0,182, r=0,145, r=0,193 sonuçlarına ulaşılarak etki büyüklükleri “orta düzey” olarak tespit edilmiştir. Buna göre; cinsiyet değişkeninin yalnızca “Beğeni” alt boyutunda, özel

gereksinimli bireyler ile ilgili ders alma değişkeninin ise “Beğeni”, “Duyarlılık” ve “Olumsuz Tutum” alt boyutları üzerinde ders alan öğretmen adayların, almayanlara göre puanlarının orta düzeyde etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir (Rosenthal, 1991). Öğrencilerin yaşlarına göre ölçeğe vermiş oldukları yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla non-parametrik testlerden Kruskal Wallis Testi kullanılmıştır (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7: Yaşa göre Kruskal Wallis Testi Anlamlı Fark Sonuçları

Değişkenler ve Alt Boyutlar		N	Ortalama Derece	X ²	Serbestlik Derecesi	P	Farkın Kaynağı, Etki Büyüklüğü (n ²)
Beğeni	17-21 Yaş	161	122,82	11,435	3	0,001*	17-21 Yaş
	22-26 Yaş	77	149,80				/
	27-31 Yaş	14	165,54				32 Yaş ve Üzeri
	32 Yaş ve +	18	164,36				(0,132)
Duyarlılık	17-21 Yaş	161	127,49	4,549	3	0,208	-
	22-26 Yaş	77	145,54				
	27-31 Yaş	14	151,75				
	32 Yaş ve +	18	151,58				
Olumsuz Tutum	17-21 Yaş	161	142,10	4,136	3	0,247	-
	22-26 Yaş	77	130,78				
	27-31 Yaş	14	116,89				
	32 Yaş ve +	18	111,11				

*: p<0,05

Öğrencilerin yaşları ile ölçeğin “Beğeni” alt boyutu ($\chi^2_{(3)}=11,435$, $p=0,001$) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Yaş değişkeninin hangi gruplar arasındaki farklılıktan kaynaklandığını tespit edebilmek amacıyla Mann Whitney-U Testi kullanılmıştır. Toplam altı (6) adet Mann Whitney-U Testinin işletilmesi ve hata miktarını en aza aza indirmek amacıyla Bonferroni düzeltmesi [$\alpha=(0,05/6)=0,008$] uygulanmıştır. Dolayısıyla, gruplar arasındaki anlamlılık seviyesi $\alpha=0,008$ olarak alınmıştır. Buna göre anlamlı farklılığın 17-21 yaş ile 32 yaş ve üzeri yaş grubu arasında ($n^2=0,132$ / orta düzey) olduğu tespit edilmiştir. Buna göre; yaş değişkeninin yalnızca “Beğeni” alt boyutu üzerinde 32 yaş ve üzeri yaş grubunun orta düzeyde etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.8: Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Anlamlı Fark Sonuçları

Değişkenler ve Alt Boyutlar		N	Ortalama Derece	X ²	Serbestlik Derecesi	P	Farkın Kaynağı, Etki Büyüklüğü (n ²)
Beğeni	1.Sınıf	64	99,81	19,368	3	0,000*	1.Sınıf / 4.Sınıf
	2.Sınıf	53	140,22				2.Sınıf / 4.Sınıf
	3.Sınıf	51	138,86				3.Sınıf / 4.Sınıf
	4.Sınıf	102	153,76				(0,151)
Duyarlılık	1.Sınıf	64	115,18	8,259	3	0,041*	1.Sınıf / 4.Sınıf
	2.Sınıf	53	136,46				2.Sınıf / 4.Sınıf
	3.Sınıf	51	131,49				3.Sınıf / 4.Sınıf
	4.Sınıf	102	149,75				(0,141)
Olumsuz Tutum	1.Sınıf	64	150,46	10,289	3	0,016*	1.Sınıf / 4.Sınıf
	2.Sınıf	53	144,15				2.Sınıf / 4.Sınıf
	3.Sınıf	51	145,73				3.Sınıf / 4.Sınıf
	4.Sınıf	102	116,50				(0,148)

Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin sınıf düzeyleri ile ölçeğin tüm alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Sırasıyla değerler; Beğeni: $\chi^2_{(3)}= 19,368$, $p=0,000$; Duyarlılık: $\chi^2_{(3)}= 8,259$, $p=0,041$, Olumsuz Tutum: $\chi^2_{(3)}=10,289$, $p=0,016$ şeklindedir.

Sınıf düzeyi değişkeninin hangi grubu arasında farklılık olduğunu tespit edebilmek amacıyla Mann Whitney-U Testi kullanılmıştır. Toplam altı (6) adet Mann Whitney-U Testinin işletilmesi ve hata miktarının azaltılması için Bonferroni düzeltmesi [$\alpha=(0,05/6)=0,008$] uygulanmıştır. Dolayısıyla, gruplar arasındaki anlamlılık seviyesi $\alpha=0,008$ olarak alınmıştır. Anlamlı farklılığın tüm alt boyut için; 4. sınıflar ile 1. 2. ve 3. sınıflar arasında ve yüksek düzeyde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Etki büyüklükleri sırasıyla; $n^2=0,151$, $n^2=0,141$, $n^2=0,148$, şeklinde hesaplanmıştır (Cohen, 1988).

Buna göre; sınıf düzeyi değişkeninin “Beğeni”, “Duyarlılık”, “Olumsuz Tutum” alt boyutları üzerinde 4. sınıfların puanlarının 1. 2. Ve 3. sınıflara göre yüksek düzeyde etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Anlamlı farklılık sonuçlar incelendiğinde ise, anlamlı farklılık tespit edilmeyen değişkenler Çizelge 4.9-4.10 da verilmiştir.

Çizelge 4.9: Medeni Duruma Göre Mann Whitney-U Testi Anlamlı Farklılık Sonuçları

Değişkenler ve Alt Boyutlar		N	Sıra Ortalaması	U	P	Etki Büyüklüğü (r)	
Medeni durum	Beğeni	Evli	249				
		Bekar	21	133,37	2084,5	0,122	-
				160,74			
	Duyarlılık	Evet	249				
		Hayır	21	133,33	2075	0,108	-
				161,19			
Olumsuz Tutum	Evet	249					
	Hayır	21	137,11	2214,5	0,236	-	
			116,45				

* : p>0,05

Medeni duruma göre ölçek alt boyutlarında Mann Whitney U testi Sonuçları tabloda yer almaktadır. Buna göre Beğeni, Duyarlılık ve Olumsuz Tutum boyutlarında (p>0,05) bulunduğu istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamadığı anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.10: Gelir Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Anlamlı Farklılık Sonuçları

Değişkenler ve Alt Boyutlar		N	Ortalama Derece	X ²	Serbestlik Derecesi	P	Farkın Kaynağı, Etki Büyüklüğü (n ²)
Beğeni	0-1999 TL	140	124,35				
	2000-3999 TL	37	139,24				
	4000-5999 TL	40	157,23	7,029	3	0,071	-
	6000 TL ve Üzeri	53	145,93				
Duyarlılık	0-1999 TL	140	124,49				
	2000-3999 TL	37	141,77				
	4000-5999 TL	40	155,74	6,798	3	0,079	-
	6000 TL ve Üzeri	53	144,93				
Olumsuz Tutum	0-1999 TL	140	141,60				
	2000-3999 TL	37	137,12				
	4000-5999 TL	40	121,89	2,602	3	0,457	-
	6000 TL ve Üzeri	53	128,54				

* : p>0,05

Gelir durumuna göre ölçek alt boyutlarında Kruskal Wallis testi Sonuçları tabloda yer almaktadır. Buna göre Beğeni, Duyarlılık ve Olumsuz Tutum boyutlarında (p>0,05) bulunduğu istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır.

5. TARTIŞMA

Yapılan bu araştırmada öğretmenlik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin, özel gereksinimli bireylere yönelik tutumları bazı değişkenlere göre incelenmiştir. Çalışmada Google form üzerinden anket hazırlanarak yanıtlamaları istenmiş ve öğrencilerin yanıtları analiz yapılması amacıyla toplanmıştır. Ankete 270 öğretmen adayı katılım sağlamıştır. Öğretmen adayları 1.-2.-3. ve 4. Sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda veriler analiz edilerek tablo halinde düzenlenerek yorumlanmıştır. Yapılan çalışmaya uygun literatür taramalarına bakıldığında BESÖ bölümünde okuyan öğretmen adaylarının özel bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi ile ilgili sınırlı sayıda çalışmanın olduğu görülmektedir.

Çalışmanın sonucunda öğretmen adaylarının yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi ve özel gereksinimli bireyler ile ilgili ders alma gibi bağımsız değişkenlerde anlamlı bir farklılık olduğu ($p<0.05$) ve bu değişkenlerin öğretmen adaylarının özel bireylere karşı tutumlarına etki ettiği sonucuna varılmıştır.

Yapılan çalışmadaki analizler incelendiğinde öğretmen adaylarının, özel bireylere yönelik tutumları ile yaş değişkenleri arasında yalnızca 'Beğeni' alt boyutunda 17-21 yaş ile 32 yaş arasında, 32 yaş ve üzerinin lehine anlamlı farklılık olduğu ($p<0,05$) 'Duyarlılık' ve 'Olumsuz Tutum' boyutlarında ise anlamlı farklılık görülmediği tespit edilmiştir. Literatür incelemesi yapıldığında Ergin ve Bozdağ'ın da (2021) zihinsel engelli bireylere yönelik yaptıkları çalışmalarında yaş değişkenleri ile tutumlar arasında 30 yaş ve altı grubun, 30 yaş ve üzeri gruba göre olumlu düzeyde anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir. Vural, Esentaş ve Işıkgöz (2018) öğretmen adaylarının ÖG bireylere karşı tutumları ile yaş değişkeni arasında 18-20 yaş aralığında olanların daha olumlu tutum içerisinde olduğunu, dolayısıyla anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gün (2021) ise çalışmasında yalnızca 'Destekler' alt boyutunda anlamlı farklılık bularak, diğer alt boyutlarda anlamlı farklılık bulunmadığını tespit etmiştir. Demir Atalay ve Atalay (2017) edebiyat öğretmenleri ile yaptığı çalışmasında alt boyutların herhangi birinde anlamlı bir farklılığı tespit etmemiştir, katılımcılar benzer cevaplar vermiştir.

Öğretmen adaylarının tutumları ile yaş değişkenleri arasında anlamlı farklılığın olmasının nedenlerinden birinin de bireylerin, ÖG bireylere toplumda artık daha sık rastlanması, çevresinde ya da bulunduğu herhangi bir ortamda karşılaşması, dolayısıyla bu bireylere karşı daha bilinçli ve hassas olmaları ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Bu bulguların aksine Özdemir ve Karadağ (2021) Hemşirelik öğrencilerinin ÖG bireylere karşı tutumları ile ilgili yaptıkları çalışmada yaş değişkeni ve tutumları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını tespit etmiştir. Bunun nedeni ise, hemşirelik bölümünde okuyan tüm öğrencilerin sağlık alanında duygusal bir bağ ve hassasiyet kurmaması açısından yaş değişkenine göre farklılık oluşturmadığı için benzer cevaplar verdiği düşünülmektedir.

Bu çalışmada ÖG bireylere karşı tutumlar ile cinsiyet değişkeni arasında kadın adayların erkek adaylara göre puanlarının daha yüksek olduğu, yalnızca 'Beğeni' alt boyutunda orta düzeyde anlamlı farklılığın olduğu ($p=0,001$), tespit edilmiştir. Yaralı (2015b) da çalışmasında, tutumlar ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık bulmuştur. Akyıldız (2017) çalışmasında kadın öğretmen adaylarının 'Eğitim ortamı' ve 'Çalışma Yaşamı' alt boyutlarında erkek öğretmen adaylarına nazaran anlamlı farklılık bulunduğu sonucuna ulaşmıştır. Ancak 'Kişiler arası ilişkiler', 'Aile yaşamı', 'Kişisel özellikler' ve 'Yetkinlik-Bağımsız yaşam' boyutlarında benzer cevaplar verildiği sonucuna ulaşmıştır. Uçar, Yıldız, Özböke, Yılmaz ve Kocaekşi (2019) kadın adayların tutum puanlarının erkeklere göre daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Karademir, Açak, Türkçapar ve Eroğlu (2018) çalışmalarında öğretmen adaylarının cinsiyet değişkeni ile tutumları arasında kadın adayların, erkek adaylara göre puanlarının olumlu anlamda fark olduğu sonucunu bulmuştur. Farklı bir çalışmada ise Özdemir ve Karadağ (2021), erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre daha olumlu bakış açılarında olduğu sonucuna varmıştır.

Bu bilgilere göre çoğunlukla kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmenlere göre özel gereksinimli bireylere karşı olumlu tutum içerisinde olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise kadınların, erkeklere göre özel bireylere karşı daha duygusal bir bakış açısı içerisine olmaları, şefkat ve merhamet duyguları ile özel gereksinimleri ve özel ilgiye ihtiyaçları olması düşüncesiyle ve içgüdüleri ile hareket etmelerinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmanın sonuçlarından farklı olarak zihinsel engelli bireylere karşı tutum ile cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark olmadığı (Baştuğ ve Servi, 2021; Demir Atalay ve Atalay, 2017; Ergin ve Bozdağ, 2021; Gün, 2021; Pesen ve Demirhan, 2021;), sonucuna ulaşmışlardır.

Yapılan çalışmada öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının, ÖG bireylere karşı bakış açıları ile medeni durumları arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Fakat öğretmenlik mesleğini icra eden öğretmenlerin engellilik algılarına yönelik yapılan bir çalışmada (Çolak ve Çetin, 2014) evlilerin, bekarlara göre algı puanlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedeninin, yapılan çalışmadaki öğretmen adaylarının çoğunluğunun bekar öğrencilerden oluşmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada ÖG bireylere karşı tutumlar ile sınıf düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde 4. sınıfların , 1. 2. ve 3. sınıflara göre tutumlarının tüm alt boyutlarda olumlu düzeyde anlamlı bir farklılık olduğu sonucu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bunun nedeni ise öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere yönelik aldıkları derslerin, sınıf düzeylerine göre değişiklik göstermesi ile ilgili bir durum olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmalara benzer anlamda yapılan çalışmalarda ise Baştuğ ve Servi (2021) sınıf düzeyine göre anlamlı fark bulmuşlardır. Gün'ün (2021) çalışmasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Benzer çalışmalarda da 3. ve 4. sınıflar arasında anlamlı bir farklılığa ulaşılmamıştır (Karademir, Açak, Türkçapar ve Eroğlu, 2018). Sınıf düzeylerine göre yapılan farklı bir çalışmada ise anlamlı bir farklılığa ulaşılmamıştır (Özdemir ve Karadağ, 2021).

Oysa ki, Akyıldız (2017) çalışmasında, ÖG bireylere karşı tutumların sınıf düzeyi değişkenine göre incelendiğinde yalnızca 'Aile Yaşamı' alt boyutunda, 1. Sınıf öğrencilerin, 4. sınıf öğrencilerine göre katılma puanlarının daha fazla olduğu ve anlamlı farklılık olduğunu tespit etmiştir. Vural, Esentaş, Işıkgöz (2018) de benzer çalışmasında öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre tutumları incelendiğinde, 1. sınıfların, 2. ve 4. sınıflara göre daha olumlu tutuma sahip oldukları sonucunu bulmuştur.

Bu durumun nedeni ise 1.sınıfta öğrenim gören öğrencilerin üniversitede henüz ilk senesinin olması ve ÖG bireylerle ilgili tutumlarının nötr düzeyde olması ile ilgili olduğu savunulmaktadır.

Öğretmen adaylarının ÖG bireylere karşı tutumları ile gelir düzeyleri arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$). Bunun nedeni ise, ÖG bireylere yönelik toplumda yapılan çalışmaların ve yardımların gönüllülük esas alınarak yapılması ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmanın aksine, gelir düzeyi giderlerine göre fazla olan öğrencilerin tutumlarının daha olumlu olduğuna dair çalışmalar da mevcuttur (Çalbayram ve ark., 2018).

Beden eğitimi bölümünde okuyan öğretmen adaylarının ÖG bireylere karşı tutumları, özel gereksinimli bireyler ile ilgili ders alma değişkenine göre incelendiğinde anlamlı farklılık olduğu sonucu tespit edilmiştir. Bunun en önemli nedenlerinden birinin de ÖG bireylere yönelik alınan derslerin, bireyler üzerinde etki etmesi, onların bilinçli ve farklılıklara saygı duyan, onlara olumlu tutum sergileyen bireyler olması açısından etki ettiği savunulmaktadır. Gün (2021) çalışmasında, ÖG bireyler ile ilgili ders alma değişkeninde 'Duygular' ve 'Kabul' alt boyutlarında anlamlı farklılığı tespit etmiş, fakat 'Yararlar', 'Destekler' ve 'Korkular' alt boyutlarında anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer çalışmada Ergin ve Bozdağ (2021) özel bireylere yönelik alınan derslerin tutumlara etki ettiğini tespit etmiştir. Özel eğitim ile ilgili ders alanların, almayanlara göre puanları anlamlı olarak farklı çıktığını Baştuğ ve Servi (2021) çalışmalarında belirtmiştir.

Bu bulgular sonucunda öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere yönelik aldıkları derslerin, eğitim ve bilgilerin, tutumlarına etki ettiği düşünülmektedir. Henüz öğrenim görmekte olan adayların bakış açılarına katkı sağladığı düşünülen özel eğitim ile ilgili derslerin bireylere olumlu yönde etki ettiği çalışmalarda görüldüğü söylenebilir.

6. SONUÇ

Araştırmadaki bulguların sonucuna göre; BESÖ bölümünde okuyan öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireyler ile ilgili ders almalarının, tutumları üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Öğretmenlik bölümünde son sınıfta okuyan öğrencilerin ÖG bireylere yönelik ders almalarının tutumlarına olumlu anlamda etki ettiği sonucu, varsayımlarımızla uyumlu olduğu görülmektedir. Müfredatta yer alan özel eğitim ile ilgili konuların öğretmen adaylarına aktarılması, bireylerin özel bireylere karşı tutumlarına etki etmesinde etkili rol almıştır. İlkokul, ortaokul, lise gibi eğitim öğretim dönemlerinde müfredatta bu bireylere karşı henüz bir derse rastlanılmadığı için öğretmenlik bölümü öğrencilerinin de farkındalığı bu anlamda geç süreçte artmaktadır. Dolayısıyla 1. sınıf öğrencilerinin tutumlarının 4. sınıf öğrencilerine göre daha olumsuz olmasının nedenlerinden biri de özel eğitime yönelik derslerin yetersiz olması ile ilgili olduğu söylenebilir.

Üniversite 4. sınıfta okuyan öğretmen adaylarının tutumlarının, diğer sınıf düzeylerinde okuyan öğretmen adaylarına göre daha olumlu tutum içerisinde olmasının en önemli nedenlerinden birinin de özel gereksinimli bireyler ile ilgili derslere katılım sağlamaları ve bu konuda farkına varma, farkında olma süreci içerisinde olmaları, empati duygularının gelişiminde, özel eğitim ile ilgili derslerin yer almasının etkili olduğu belirtilebilir.

Çalışmamızın bir diğer sonucu olarak ise kadın öğretmen adaylarının erkeklere göre daha olumlu tutumda olmalarıdır. Bunun tahmin edilebilir nedeni ise kadınların erkek bireylere göre duygusal anlamda ÖG bireylere daha farklı bakış açısında olmaları ile ilgili olduğu söylenebilir. Öyle ki bir kadın öğretmen adayı aslında geleceğin bir anne adayı olarak düşünüldüğünde merhametli olma, duygusal bağ kurma gibi hislerinin erkeklere göre empati duygularına daha fazla etki etmesi ile ilgili olduğu söylenebilir.

7. ÖNERİLER

Özel bireyler yaşantımızın her anında karşımıza çıkmaktadır. Spor salonunda, toplu taşıma araçlarında, eğitim öğretim kurumlarında toplum içerisinde bulunabilirler. Dolayısıyla kendini yeterince ifade edemeyen bireyleri anlamakta güçlük yaşayabiliriz. Bu nedenle daha ılımlı ve pozitif tutum içerisinde olmak önemlidir. Özellikle empati yetisi gelişmemiş bir birey ile karşılaştıklarında sosyal çevresinde dışlanmış, uzaklaşmış ve adapte olamayan bireyler olarak hayatlarına devam etmektedir. Bu anlamda toplumun, ÖG bireylere yönelik tutumları önemlidir. Eğitim öğretim sürecinde, sosyal alanda, çevremizde hatta ailemizde dahi karşımıza çıkabilecek özel gereksinimli bireylere yönelik pozitif yöndeki tutumların, erken yaşlarda müdahale edilmesi topluma katkı sağlayacaktır. Eğitim öğretim sürecinde en önemli amaçlardan biri olan özel bireylere karşı empati düzeyinin gelişimine yönelik çalışmaların yapılması, özel bireylere yönelik tutumların geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu anlamda yapılan araştırma, özel bireylere yönelik tutumların geliştirilmesi açısından, eğitim öğretim döneminde verilecek olan eğitimlerin artırılmasını hedeflemektedir.

Toplumda ÖG bireylere karşı alınan önlemler yetersiz olduğu için, kişilerin tutumlarının olumlu anlamda olması özel bireyleri topluma kazandırmak için fayda sağlayacaktır. Eğitim döneminin her alanında her sürecinde karşımıza çıkan, çıkması an meselesi olan özel bireylere fayda sağlamamız, toplumsal bilincimize katkı sağlayacak ve empati düzeyimizin gelişimine fayda sağlayacaktır. Dolayısıyla özel eğitim ile ilgili derslerin müfredata eklenmesi, üniversite den önceki eğitim öğretim basamaklarında daha erken süreçlerde yer almalıdır. Unutulmamalıdır ki her birey, engelli adaydır.

- Toplam 270 öğrencinin katılımı ile sınırlı olan bu çalışmada öğretmen adaylarının tutumlarının tespit edilmesi açısından daha fazla öğretmen adayına ulaşılması önerilmektedir.
- Akbuğa ve Gürsel (2007), ‘beden eğitimi ve spor bölümlerinde (BESB), öğretmenlik bölümü öğrencilerine yönelik engelliler için beden eğitimi ve spor (EBES) dersi zorunlu bir ders iken, spor yöneticiliği, antrenörlük, rekreasyon

bölümü öğrencileri için bu ders zorunlu değildir ya da seçmeli olarak almaktadırlar' şeklinde ifade etmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın, spor bilimleri fakültesinde yalnızca BESÖ bölümü öğrencilerinin değil, spor bilimleri fakültesinde öğrenim gören tüm öğrencilerin de çalışmaya katılımı önerilmektedir.

- Engelli bireylere yönelik derslerin, eğitim öğretim dönemlerinin her basamağında müfredatta yer alması önerilmektedir.
- Özel eğitim ile ilgili derslerin üniversite 1. 2. ve 3. sınıflarda seçmeli değil, zorunlu bir ders olarak verilmesi önerilmektedir.
- Özel eğitim ile ilgili teorik derslerin sayılarının artırılarak uygulamalı derslerin ağırlıklı olma kaydıyla bütün halinde müfredata eklenmesi önerilmektedir.
- Öğrencilere ÖG bireyler ile ilgili sorumluluklarını artırıcı toplumsal görevler verilmesi ve ardından tutumlarının tekrar incelenmesi önerilmektedir.
- Öğrencilerin buldukları çevredeki kaynaştırma sınıflarında bulunmaları ve gözlem yaparak, özel eğitim ile ilgili derslerde fikir alışverişinde bulunmaları önerilmektedir.
- Öğrencilerin özel eğitim kurumlarını ziyaret ederek, gözlemleriyle ilgili sunumlar yapmaları istenerek, tekrar anket yapılması önerilmektedir.
- Eğitim öğretim dönemlerinde öğrencilere, özel bireylere yönelik projelerde bulunması açısından fırsat verilmesi önerilmektedir.
- Üniversite öğrencilerinin sınıflarında kaynaştırma öğrencilerinin bulunması ve iş birliğine dayalı planlar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağır, S.** (2020). *Bütünleşik beden eğitimi dersi ve yaratıcı drama eğitiminin ortaokul öğrencilerinin özel gereksinimli akranlarına yönelik tutumları ve empati becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Gedik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akbuğa, B., ve Gürsel, F.** (2007). Bilgilendirme yoluyla beden eğitimi spor yüksekokulu öğrencilerinin engelli bireye yönelik değişen tutumları. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 5-8.
- Akyıldız, S.** (2017). Öğretmen adaylarının engelli bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(39), 141-169.
- Albright, J. J., ve Park, H. M.** (2009). *Confirmatory Factor Analysis Using Amos, lisrel, Mplus, and Sas/Stat*. Bloomington: University Information Technology Services Center for Statistical and Mathematical Computing Indiana University Press. 9-13.
- Alptekin, S., ve Batık, Ö. G. M. V.** (2013). Özel eğitim bölümü öğrencilerinin yetersizlikten etkilenmiş kişilere yönelik tutumlarına özel eğitim dersinin etkisi. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 18-34.
- Arslan, E.** (2018). *Konuşma Bozukluğu olan preterm ve term doğmuş çocukların alıcı dil, ifade edici dil ve artikülasyon becerilerinin karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, Y., Şahin, H. M., Gülnar, U., ve Şahbudak, M.** (2014). Görme engellilerin toplumsal hayatta yaşadıkları zorluklar (Batman merkez örneği). *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 4(2), 1-14.
- Arslandaş, S., Pürsün, T., ve Aydoğmuş, M.** (2021). Secondary school students' attitudes towards individuals with special needs. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal)*, 5(1), 134-157.
- Aydın Uysal, A., ve Tura, G.** (2018). Öğretmen adaylarının çocuklardaki dil ve konuşma bozukluklarına yönelik tutum ve bilgilerinin değerlendirilmesi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 1(1), 13-22.
- Baltacı, R.** (2013). Üstün zekâyi yetenege dönüştürmek: Gelisimsel bir teori olarak ayrımsal üstün zekâ ve yetenek modeli. *Ozel Eğitim Dergisi*, 14(1), 1-20.
- Baştuğ, Y. E., ve Servi, C.** (2021). Öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere ilişkin tutumlarının metaforik algıları çerçevesinde incelenmesi: Bir karma desen incelemesi. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8, 770-787.

- Baysal, Z. N., ve Ada, S.** (2015). Dünden bugüne türk eğitim sistemi ve yapısı. Z. N. Ada içinde, *Dünden Bugüne Türk Eğitim Sistemi ve Yapısı* (s. 308-329). Ankara: Pegem Akademi.
- Beken, S., Önal, E., ve Kemaloğlu, Y.** (2014). Yenidoğanda işitmenin gelişimi ve işitme tarama testleri. *Bozok Tıp Dergisi*, 4(3), 57-62.
- Bozkuş Genç, G.** (2021). Özel eğitim öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının yüksek işlevli otizm spektrum bozukluğuna ilişkin metaforik algıları. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(31), 39-62.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E. Karadeniz, Ş., ve Demirel, F.** (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Calapoğlu, N. Ş.** (2006). Sendromik olmayan işitme kaybının genetiği. *SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 13(2), 37-46.
- Cavkaytar, A., Melekoğlu, M., ve Yıldız, G.** (2014). Geçmişten günümüze özel gereksinimli olma ve zihin yetersizliği: Dünya’da ve Türkiye’de kavramların evrimi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Özel Sayı), 111-122
- Cohen, J.** (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences (2nd ed.)*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Çakan, P., ve Sezer, Ö.** (2010). Süreğen hastalığı olan çocuklara sahip annelerin tutumları, kaygı düzeyleri ve diğer değişkenler açısından incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 161-180.
- Çalbayram, N. Ç., Aker, M. N., Akkuş, B., Durmuş, F. K. ve Tutar, S.** (2018). Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin engellilere yönelik tutumları. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 30-40.
- Çelikten, M.** (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(19), 207-237.
- Çevirmeci, N.** (1998). *Beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik araştırması (İçel ili Merkez ilçe örneği)* (Yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Çifci, İ.** (1997). *Normal çocukları bilgilendirmenin zihinsel engelli yaşlılarına yönelik tutumlarına etkisi*. Yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Çitil, M., Karakoç, T., ve Küçüközyiğit, M. S.** (2018). Özel eğitim lisans dersinin öğretmen adaylarının bilgi düzeylerine ve engellilere yönelik tutumlarına etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 815-833.
- Çolak, M., ve Çetin, C.** (2014). Öğretmenlerin engelliliğe yönelik tutumları üzerine bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29(1), 191-211.
- Çopuroğlu, Y. C., ve Mengi, A.** (2014). Toplumsal dışlanma ve otizm. *Electronic Turkish Studies*, 9(5), 607-626.

- Dayı, E., Açıkgöz, G., ve Elçi, A.** (2020). Güzel sanatlar eğitimi bölümü öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilere yönelik metaforik algıları (Gazi üniversitesi örneği). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 21(1), 95-122.
- Dayı, M.** (2022). *Beden eğitimi öğretmenlerinin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının ölçülmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Demir, B.** (2005). *Okulöncesi ve ilköğretim birinci sınıfa devam eden öğrencilerde özel öğrenme güçlüğüünün belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demir-Atalay, T., & Atalay, Ö.** (2017). Edebiyat öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere yönelik tutumları ve bazı değişkenlerle ilişkisi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 20-29.
- Diken, İ. H., ve Sucuoğlu, B.** (1999). Sınıfında zihin engelli çocuk bulunan ve bulunmayan sınıf öğretmenlerinin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasına yönelik tutumlarının karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(03), 25-39.
- Dinçer, E.** (2019). *Beden eğitimi öğretmenlerinin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının ölçülmesi/Muş ili örneği*. Yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Dow, K. E., Jackson, C., Wong, J. ve Leitch, R. A.** (2008). *A comparison of structural equation modeling approaches: The case of user acceptance of information systems*. Journal Of Computer Information Systems, Summer.
- Eldeniz-Çetin, M., Çay, E., ve Bozak, B.** (2020). Çoklu yetersizliği olan bireylerle yapılmış tek denekli araştırmaların incelenmesi. *Sistemik Derleme*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 21(2), 357-381.
- Erdem, İ.** (2013). Konuşma eğitimi esnasında karşılaşılan konuşma bozuklukları ve bunları düzeltme yolları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11), 415-452.
- Ergin, M., ve Bozdağ, B.** (2021). Beden eğitimi öğretmenlerinin zihinsel yetersizliği olan öğrencilere ilişkin tutumları. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 1286-1310.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., ve Hyun, H. H.** (2006). *How to design and evaluate research in education*. New York: Mac Graw Hill.
- George, D., ve Mallery, M.** (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference (17.0 update)*. Boston: Pearson.
- Girgin, B. A., ve Balcı, S.** (2015). Fiziksel engelli çocuk ve ailesinin evde bakım gereksinimi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 305-317.
- Görgün, B., ve Melekoğlu, M. A.** (2019). Türkiye’de özel öğrenme güçlüğü alanında yapılan çalışmaların incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 9(1), 83-106.

- Güldenöglü, B.** (2008). Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerde okuduğunu anlama becerilerinin desteklenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9(02), 51-63.
- Gün, E.** (2021). *Beden Eğitimi ve Spor öğretmen adaylarının zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumlarının incelenmesi: Malatya ili örneği.* (Yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Malatya.
- Gürsel, F.** (2006). Engelliler için beden eğitimi ve spor dersinin öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarına etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(31), 67-73.
- Hergüner, G., Arslan, Ö. G. S., ve DüNDAR, A. G. H.** (2002). Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin okul deneyimi dersini algılama düzeyleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(11), 44-58.
- Hox, J. J., ve Bechger, T. M.** (1995). An introduction to structural equation modeling. *Family Science Review*, 11, 354-373.
- Hüseyin, D., Akgün, E. G., ve Maviş, İ.** (2018). Dil ve konuşma terapisi mesleğine yönelik farkındalığın belirlenmesi. *Dil Konuşma ve Yutma Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 257-280.
- İlgar, Ş.** (2017). Öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilerle ilgili farkındalığının incelenmesi (İ.Ü. Hasan Ali Yücel eğitim fakültesi örneği). *HAYEF Journal of Education*, 14(1), 313-338.
- Karademir, T., Açak, M., Türkçapar, Ü., ve Eroğlu, H.** (2018). Beden eğitimi öğretmen adaylarının zihinsel engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 20(3), 103-112.
- Karasar, N.** (1998). *Bilimsel araştırma yöntemi (8. Baskı)*. Ankara: Nobel Yayın Dağ. Ltd.Şt.
- Kardeş, S., ve Taşkın, N.** (2020). Okul öncesi öğretmen adaylarının özel gereksinimli çocuklara yönelik algıları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(1), 51-73.
- Kayaalp, L.** (2008). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu. *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri*, 10(2), 147-152.
- Kılıç, D., ve Aslan, H.** (2022). Özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin tespitinde yaşanan sorunlar. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi (ULED)*, 6(2), 1-17.
- Kıncal, R. Y.** (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri (2. Basım)*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Köse, E. Ö., ve Şeyda, G.** (2018). Madde bağımlılığı farkındalık ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 41-56.
- Küçük, Ö., Ulaş, G., Yaylacı, F., ve Miral, S.** (2018). Geniş otizm fenotipi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(2), 228-248.

- Malak Akgün, B.** (2021). İşaret dili eğitimi almış ve almamış üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının ve uyum düzeylerinin değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(41), 1247-1272.
- Munro, B. H.** (2005). *Statistical methods for health care research*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins, 351-76
- Nalbant, S.** (2018). Beden eğitimi öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilere yönelik tutumları. *Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 113-121.
- Okur, M. R., ve Demir, M.** (2019). Görme engelli öğrenenlerin eğitim yaşantısında karşılaştıkları sorunların belirlenmesi, açık ve uzaktan öğrenme alanı için çözüm yolları geliştirilmesi. *AUAd*, 5(2), 49-62.
- Ökcün-Akçamuş, M. Ç.** (2016). Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların sosyal iletişim becerileri ve dil gelişim özellikleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17(02), 163-192.
- Öncü, B., ve Şenol, S.** (2002). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğunun etiyojisi: Bütüncül yaklaşım. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 5(2), 111-119.
- Özdemir, T., ve Karadağ, G.** (2021). Hemşirelik öğrencilerinin özel gereksinimi olan bireylere ilişkin tutumlarını etkileyen faktörler. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 3(2), 96-106.
- Özeren, G. S.** (2013). Otizm spektrum bozukluğu osb ve hastalığa kanıt penceresinden bakış. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (2), 57-63.
- Paçal, A., Altun, M., ve Kurak, K.** (2021). Lise öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi (İstanbul avrupa yakası il örneği). *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 10-22 .
- Pesen, A., ve Demirhan, M.** (2021). Öğretmenlerin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 141-158.
- Polat, E. K., Bacak, B., ve Kiroğlu, F.** (2020). Çalışma yaşamında görme engelli bireyler: çanakkale örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(49), 917-960.
- Rosenthal, R.** (1991). *Meta-analytic procedures for social reserach (2nd ed.)*. Newbury Park, CA: Sage.
- Sarı, P. D. H., Aslan Bağcı, Ö., ve Gökdağ, H.** (2021). Çocuk gelişimi programı öğrencilerinin engellilere yönelik tutumları ile iletişim becerileri arasındaki ilişki. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(230), 57-73.
- Sezer, F.** (2012). Engelli bireylere karşı olumlu tutum geliştirmeye yönelik önleyici rehberlik çalışması; deneysel bir uygulama. *Education Sciences*, 7(1), 16-26.
- Süngü, B., Dilara, Ö., ve Hamarat, B.** (2020). Beden eğitimi öğretmen adaylarının zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumlarıyla ilgili bir ölçek geliştirme çalışması. *SDÜ Sağlık Yönetimi Dergisi*, 2(1), 11-26.

- Şahin, E.** (2022). *Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin özel gereksinimli çocuklara yönelik öz-yeterlik ölçeği Türkçe uyarlaması ve geçerlik-güvenirlilik çalışması.* (Yüksek lisans tezi). Hitit Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çorum.
- Şahin, F., ve Güldenoğlu, B.** (2013). Engelliler konusunda verilen eğitim programının engellilere yönelik tutumlar üzerindeki etkisi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 214-239.
- Şimşek, Ö. F.** (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş, temel ilkeler ve lisrel uygulamaları.* Ankara: Ekinoks.
- Tekin, M., ve Şükrü, C. İ. N.** (2002). İşitme kaybının genetik özellikleri. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 55(3), 211-216.
- Top, E.** (2018). 14 haftalık özel eğitim dersi uygulamasının üniversite öğrencilerinin empatik eğilim ve engellilere yönelik tutumlarına etkisi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 174-183.
- Torun, N. Y., Özşahin, A., ve Sütçügil, L.** (2009). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğunun yetişkinlikteki yansımaları. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 45-67.
- Uçar, D. E., Yıldız, G., Özböke, C., Yılmaz, İ., ve Kocaekşi, S.** (2019). Öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının öğretmenlik branşları ve cinsiyetleri açısından incelenmesi: *anadolu üniversitesi örneği.* *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1), 1-13.
- Uğraş, S.** (2019). Beden eğitimi öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrenciler hakkındaki düşünceleri. *Spor Bilimleri Alanında Yeni Ufuklar* (s.367-382). Çanakkale: Gece Akademisi.
- Ünlü, H., ve Aydos, L.** (2010). Beden eğitimi öğretmenlerinin yeterlilikleri üzerine bir derleme. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(187), 172-192.
- Vural, M., Esentaş, M., ve Işıkgöz, M. E.** (2018). Engellilerde egzersiz ve spor eğitimi bölümü öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının incelenmesi (İnönü üniversitesi örneği). *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(1), 1-11.
- Yaralı, D.** (2015a). Özel gereksinimli bireylere yönelik bir tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, 2(3), 1-11.
- Yaralı, D.** (2015b). Öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 431-455.
- Yaralı, D.** (2016). Öğretmen adaylarının özel eğitim dersine yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), 59-76.
- Yaşaran, Ö. Ö.** (2009). *Normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli bireylerin sosyal kabullerini sağlamada kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin etkisi.* (Doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

- Yaşlı, E.** (2022). *Özel gereksinimi olan öğrenciler (otizm spektrum bozukluğu ve zihinsel yetersizlik) ile tipik gelişim gösteren öğrencilerin okul kavramına yönelik algıları.* (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yosunkaya, E.** (2013). Otizm etyolojisinde genetik ve güncel perspektif. *Journal of Istanbul Faculty of Medicine*, 76(4), 84-88.
- Yüksel, A.** (2005). Otizm genetiği. *Cerrahpaşa Tıp Dergisi*, 36(1), 35-41.

Ek 2: Katılımcı Kişisel Bilgi Formu

Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği

Değerli Katılımcı;

Bu anket formu yüksek lisans tez çalışmasında veri toplamak ve değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Toplanacak veriler gizlilik ilkesini koruyarak akademik amaçlı kullanılacaktır. Yapılacak olan bu anket siz öğretmen adaylarının, özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarınızı ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçekte belirtilen maddeleri tutumunuza uygun cevaplamanız gerekmektedir. Bu konudaki hassasiyetiniz ve katılımınız için teşekkür ederiz.

Cinsiyet	Erkek ☐	Kadın ☐		
Yaş	(.....)			
Sınıf Düzeyi	1.Sınıf ☐	2.Sınıf ☐	3.Sınıf ☐	4.Sınıf ☐
Medeni Durum	Evli ☐	Bekar ☐	Diğer ☐	
Gelir Düzeyi	0-1999TL ☐	2000-3999TL ☐	4000-5999TL ☐	6000TL ve üstü ☐

Ek 3. Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği

	Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1.	Televizyonda özel gereksinimli bireylerle ilgili bir programla karşılaşırsam onu sonuna kadar izlerim.					
2.	Özel gereksinimli bireyler ile ilgili yayınları takip ediyorum.					
3.	Özel gereksinimli bireylerle ilgili yapılan yenilikleri takip etmekten hoşlanıyorum.					
4.	Başkaları ile özel gereksinimli bireyler hakkında sohbet etmekten hoşlanırım.					
5.	Özel gereksinimli bireylerle ilgili bir etkinlik yapmak isterim.					
6.	Özel gereksinimli bireylere toplumda gereken önemin verilmesi için gerekirse ücret talep etmeden çalışabilirim.					
7.	Toplumdaki herkese özel gereksinimli bireyler konusunda bilgilendirici birtakım etkinliklerin yapılması gerektiğini düşünüyorum.					
8.	Kitle iletişim araçlarında özel gereksinimli bireylere daha fazla yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum.					
9.	Özel gereksinimli bireylerin eğitimleri hakkında bir şeyler öğrenmek benim için önemlidir.					
10.	Öğretmen olduğumda özel gereksinimli öğrencilerin sınıfta olması ihtimali beni korkutur.					
11.	Özel gereksinimli çocuklardan birinin öğretmeni olabileceğimi düşününce öğretmen olmak istemiyorum.					
12.	Özel gereksinimli bireye sahip olan ailenin çocuğuna nasıl davrandığıyla ilgilenmem.					
13.	Tercih hakkı verilirse sınıfta özel gereksinimli öğrenci istemem.					
Beğeni: 1-6, Duyarlılık: 7-9, Olumsuz Tutum: 10-13.						

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad: Rana KOÇKAROĞLU

ÖĞRENİM DURUMU

- **LİSANS:** Trakya Üniversitesi
- **BÖLÜM:** Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği

MESLEKİ DENEYİM

- **İstanbul Büyükşehir Belediyesi – Özel Gereksinimli Bireylerin Hareket ve Spor Eğitmeni**